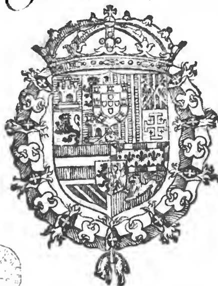

144

IO. ANTONII VIPERANI

DE OBTENTA PORTVGALIA A REGE CATHOLICO PHILIPPO

HISTORIA.

NEAPOLI,
Apud Horatium Saluianum.
M. D. LXXXVIII.
Superiorum permissu.

SERENISS.MO PRINCIPI
ALBERTO S. R. E. CARD.
LEGATO.

ARCHIDVCI AVSTRIAE,
ac pro Rege Philippo in Portugaliæ regnis Gubernatori

IO. ANTONIVS VIPERANVS.

Istoriam Serenissime Alberte, quam de obtenta Portugalia à Rege Catholico Philippo, auunculo tuo, scripsi, quòd res nouas & varias contineat, bellicas & ciuiles, ac graues & inopinatos rerum euentus, non solùm profuturam, sed etiam satis delectaturam putaui. Continet enim miserabilem Portugalensium regis Sebastiani necẽ in Mauritania cum duorum regum Maurorum interitu; & Henrici S. R. E. Cardinalis, qui post Sebastianum in Portugalia regnauit, ad declarandum successorem suum acta; tum eorum iura, qui in petitione regni concurrerunt; deinde quorundam Portuga-

lensium motus cõtra Regem Catholicum Philippum, cuius in Portugaliam ius optimum esse iudicabatur; postremò victum profligatumq́; Antonium, quem aliquot Portugalenses Philippi aduersarij regem creauerant. Nec de huius historiæ fide quicquam dubitandum cuiquam est, quæ ita verè narrat omnia, vt nihil in ea falsum fictumq́; sit omnium sententia, qui rebus ipsis interfuerunt. Debetur autem Serenissime Alberte tuo nomini huius historiæ dedicatio vel ob hanc maximè caussam, quòd pro rege Philippo auunculo tuo ipsam Portugaliam summa cum prudentia & æquitate regis, auunculo pariter et Portugalensibus charus: atq; ipsam expectationem superas, quam de tuo ingenio, & virtute conceperamus. Sed & meæ famæ consultum benè fuerit, si mei patrocinium pro tua benignitate susceperis.

IO. AN-

IO. ANTONII VIPERANI

DE OBTENTA PORTVGALIA A REGE CATHOLICO PHILIPPO

HISTORIA.

ORTVGALIA eſt in extrema Hiſpania, quæ in Occidentem vergit, ac magnam Luſitaniæ partem continet, quæ eſt tertia pars totius Hiſpaniæ. Nam Hiſpania omnis in tres diuiſa eſt partes: quarum vnam Bæticam, alteram Tarraconenſem, tertiam Luſitaniam appellarunt. Quæ quidem à Tarraconenſi, qua parte ad Septentriones erigitur, flumine Durio; à Bætica flumine Ana diuiditur, qua ſpectat in Orientem; cæterùm ab occaſu Solis & meridie Oceano cingitur. Eſt autem (vt Luſitanarum rerum ſcriptores prodiderunt) à portu oppidi Calis ſic appellata Portugalia, quod M. circiter & D. paſſ. à litore diſtat, & Durio imminet, vbi in Oceanum influit. quippe ab eius portus celebritate

Ana vulgò Guadiana.

Cale hodie Portus.

ex frequentia mercatorum vndiq; commeantium quod erat vnius loci proprium nomen in vniuersum regnum deriuatum est. Vnde idem regnum modò Portugalia, modò Lusitania nominatur. Hæc Gregorio XIII. Pont. Max. sub rege Sebastiano huius nominis primo, reliqua Hispania sub rege Catholico Philippo II. erat, Caroli V. Imp. F. Sed in prælio à Mauris interfecto Sebastiano, & Henrico S. R.E. Cardinale, qui post Sebastianum regnum obtinuit, vita functo, ad regem Philippum propinquitatis iure peruenit. Verùm operæpretium est priùs Sebastiani interitum, & Henrici acta breuiter enarrare, quàm explicem quo modo rex Philippus Portugaliam adeptus sit. Sebastianus iuuenis natura ferox, magna vi corporis, auidus imperij (quam cupiditatem præceptorum cohortationes, & assentatorum blanditiæ magis ac magis accenderant) ardebat animo vel in Indiam nauigare, vel in Africam se traijcere, vt nationes à Christianorum moribus & institutis alienas suæ ditioni subigeret. quibus in regionibus olim multæ vrbes à Portugalensibus parua manu, magna cum gloria captæ, & imperio Portugalensi adiunctæ sunt. Ac primò in Mauritaniam Tingitanam cum paucis transmisit, vt regionem, ac loca, & oppidorum situs perspiceret: nec multo post deinde à Mahomethe Marrochensium & Fessensium rege contra patruum suum Moluchum, à quo regnis spoliatus fuerat, rogatus auxilium ad bellum Mauritanicum toto pectore incubuit: ac contra Mahomethis sententiam

& vo-

& voluntatem arma contra Moluchũ ſuſcepit. Nam Mahomethes tantùm auxilia contra Moluchũ petebat, &, ne cum exercitu in Mauritaniam tranſiret, enixè regem Sebaſtianum orabat, vt ne quid Mauri de eius aduentu ſuſpicarentur, quòd non ad ferendum auxilium, ſed ad occupandam Mauritaniam veniret. qua Maurorum animis iniecta ſuſpicione (porrò facilè credimus quæ timemus) nec qui ſecum eſſent, contra Moluchum pugnarent; nec qui cum Molucho, ad ſe vnquam transfugerent. Spem verò recuperandorum regnorum ſe non ſolùm ab his, qui ſecum erant, ſed etiam ab illis, qui Moluchum ſequebantur, accepiſſe: quòd ad ſe transfugere conſtituiſſent, ſi defendendi ſui vires aliquas habuiſſet. At Sebaſtianus bellum ipſemet contra Moluchum pro Mahomethe gerere voluit, ratus occaſionem occupandi vniuerſam Mauritaniam ſibi tunc diuinitus oblatam: è qua Turcam excluderet, & religionem Chriſtianam inferret, ac ſibi Marrochenſium Imperatoris nomen acquireret. Nec multa diſputatione res in Portugalenſium concilio agitata eſt, licet longa diſputatione indigeret. quippe cùm eius voluntatem obſtinatam viderent, maxima pars idem velle cum rege, ac ſentire ſimulavit; pauci, quos regis, regniq; charitas mouebat, bellum diſſuaſere: quòd non parum metuendum eſſet de Maurorum vana fide, de regis Sebaſtiani iuuenili furore, de regni orbitate, ſi quis aduerſus caſus regi eueniret. Atque etiam rex Philippus ipſius Sebaſtiani auunculus, cui vnam è duabus ſuis filia-

filiabus in matrimonium dare cogitabat, ad ædem S. Mariæ ad Aquas Lupias in Castella, vbi reges ambo conuenerant, vt de multis inter se rebus disserent, plurimis rationibus illius animum ab hoc bello retrahere conatus est. Monebat ne bellum temere susciperet, quod est consilio, non casu gerendum; neve infidis fidem vllam haberet. Mauros ingenio esse mobili & infido, quibus pulchrum est fallere, præsertim Christianos, quos acerbè & penitus odere: non iurisiurandi religione tangi, non beneficiorum & amicitiæ memoria moueri, semper cum fortuna fidem mutare. eundem, quem nunc amicum putat, mox sibi hostem futurum: bellumq; totum postremò in se vnum conuersum iri. Reputaret animo sibi cum paucis contra innumerabiles copias in alienis sedibus suo cum periculo pro alterius commodis pugnandum. Ne fortunam tentaret, & in discrimen se, remq; suam inconsultè conijceret. Euentus quidem belli incertos esse, sed raro voluntatibus hominum respondere. Quòd si tandem in Mauritania bellum facere destinasset, Larachem expugnandam curaret, maritimum, & ad res multas opportunum oppidum: vnde piratas mauros & turcas eijceret, atque in Hispanias Afris transitum præcideret. se ad hoc bellum ei cum L. triremibus V. millia veteranorum militum Hispanorum missurum. Nec verò tamen ipse bello interesset, sed alicui strenuo, & rei militaris scienti duci administrandum committeret: ipse suo in regno remaneret, iuuenis, relictus vnicus regni hæres, necdum vlla

Aquæ Lupiæ vulgò Guadalupe.

Larache olim Lixa.

suscep-

ſuſcepta ſobole, nec ducta vxore. Iiſdem quoq; rationibus alij regis Philippi aulæ primarij, quos interdum Rex ſubmittebat, vt idem confirmarent, ab huius belli cura Sebaſtianum reuocare moliti ſunt. At fruſtra omnis oratio. Nam quamuis diceret ſe Larachem tantùm armis oppugnaturum, tamen ſemper animo bellum contra Moluchum agitabat, vt aliqua illuſtri victoria ſe, nomenq́; ſuum nobilitaret. Sed neque Henricus S. R. E. Cardinalis, patris patruus, neq, regina Catharina aua monendo, ac rogando ne bellum ſumeret indignum ſe, neq; neceſſarium, & importunum, iuuenis, ſinè prole, ac belli neruis, quicquam eius animum flexere: qui non tantùm Mauritaniam, ſed vniuerſam Africam cogitatione inuaſerat: & cui ab aſſentatoribus perſuaſum erat neminem poſſe armorum Portugalenſium impetum ſuſtinere, cæcus ad optatum bellum rapiebatur. Augebatq́; ſpiritus Arzilla oppidum in Mauritania illi Moluchi odio ab Abdelcherino præfecto traditum. Ergo totus deinceps animo & opibus huic bello inſiſtens, naues inſtrui, nautas & gubernatores conquiri, milites ſcribi, exercitum cogi, arma, tela, tormenta, & quæ ad bellum vſui forent comparari iuſsit. Omnis nobilitas cum armis & equis regi præſtò fuit. quandoquidem Portugalenſes fideliter & amanter ſuum regem colunt. M. D. equites, pedites ad xv. M. coacti ſunt: ſed eorum maxima pars rudis & iners. Claſsis maiorum nauium onerariarum LX. triremium VII. præter alia diuerſorum generum

Arzilla olim Zilia.

minora nauigia numero ferè Dccc. Igitur rebus omnibus ad profectionem comparatis anno M.D. LXXVIII. ix. Kal. Iulij Olyſsipone ſoluit, ac Gades tenuit. vbi à ſapientioribus viris tandem ſibi perſuaderi ſiuit Larachem ſolùm petere, non aliò exercitum ducere. Deinde hac mente hinc rectà in Mauritaniam traiecit, atque ad oppidum Tingim, quod in Portugalenſium poteſtate eſt, claſſem applicuit. quo in loco Mahomethes cum paucis Mauris illi præſtolabatur: ac ſecundam nauigationem gratulatus eſt, & de allatis auxilijs gratias egit; ſed rationem iuuandi ſe contra Moluchum reprehendit. Negabat enim regem ipſum in Mauritaniam venire oportuiſſe, quòd eius præſentia ſuorum bellandi ſtudium reſtinctura, & aliorum à ſe animos alienatura eſſet. quoniam Mauris omnibus à Chriſtianis metus eſt, ne tandem ſocietatis ſpecie decepti hoſtile aliquid patiantur. Quamobrem tantùm vt aliqua ſibi contra Moluchum auxilia daret poſtulauit. Cui rex Sebaſtianus reſpondit ſe nihil niſi de conſiderato & explorato conſilio feciſſe, atq; facturum. Tum mauris militibus Mahomethis iuſsis terreſtri itinere Arzillam ire (quod oppidum ab Abdelcherino regi Sebaſtiano traditum ſuprà memoraui) ipſi reges occidentalem Africæ oram legentes eôdem claſſem appulerunt. At Moluchus, qui ingentem equitum & peditum numerum comparauerat, profectusq; Marocho montes, quos Sus vocant, circumierat, præſidia certis locis diſpoſuerat, quos ad defectionem ſpectare cognouerat

Gades vulgò Caliz.

Tingis vulgò Tanger.

praie-

punierat, dubios confirmauerat, ac demum in Tasmena loco plano, & opportuno haud longè ab Alcassarequibirio castra fecerat, post nunciatum sibi regis Sebastiani aduentum, & classis ad Arzillæ litus appulsum, Agmethem fratrem cũ III. M. equitum & II. M. peditum Arzillam versùs misit hostium consilia exploratum. Verùm Sebastianus postquàm Arzillam nauibus attigit, XX. M. pass. ab Arzilla Larachem terra petere constituit. Itaq; milites, arma, tela, tormenta in terram exponi, ac militibus in dies viij. cibaria distribui, & classis præfectum Larachem adnauigare iussit. Ergo Arzilla proficiscuntur, atque iter ad flumen Almechazem XXVII. M. pass. hinc dirigunt: quo transito Larachẽ flectant. Quam rem Moluchus ex transfugis & speculatoribus cognoscens, lætus castra contra hostem mouit: atq; ad Alcassaremquibirium consedit. At Mahomethes, quem in via certiorem perfugæ faciunt de maximo hostium numero, & de Moluchi mortifero morbo ex dato (vt suspicio erat) veneno, Sebastianum vehementer orat atq; obsecrat, ne longiùs progrediatur, quoad certum de Moluchi valetudine nuncium accipiant: cui grauissimè ægrotanti mors instare creditur. post eius mortem Mauritaniæ principes ad se illico transituros. Sic bellum ex voto sine prælio & vulnere confectum iri. Sed rerum necessariarum penuria & Sebastiani feruor animi nullam moram sustinent. Iam ad flumen Almechazem peruenerant, quod per apertum campum Alcassarisquibirij fluit X. M. pass.

hinc Alcaſſarequibirio: nec toto itinere Maurus vllus vſquam viſus fuerat. quæ res prudentioribus viris à callido & potente hoſte metum iniecit: quòd fluminis tranſitum Chriſtianis liberum reliquiſſet, vt poſt tranſitum ſeſe illis in patente campo cum maximis copijs oſtenderet, atque ad neceſſarium certamen pertraheret. Nec res aliter euenit. Nam vt Sebaſtianus flumen tranſmiſit, & in planitiem euaſit, ac III. m. paſſ. à flumine progreſſus eſt, hoſtes vndiq; aduolare conſpecti ſunt. quorum aſpectus rerum bellicarum inſolitos non mediocri metu affecit. Et quamuis pugnæ conditio iniqua eſſet in patente omni ex parte campo paucos pedites cũ magna equitum multitudine congredi, tamen cibariorum inopia, quæ iam conſumpta erant, & hoſtium propinquitas, quæ nullum facilem Portugalenſibus receptum dabat, ad pugnandum eos cogebat. Atque etiam Sebaſtianus turpe exiſtimans detrectare certamen, aciem inſtrui, & in hoſtem dirigi iuſsit. Et Moluchus propiùs accedens acie in orbem medium inſtructa, è lectica, qua decumbens vehebatur, in equum imponi ſe voluit, vt hoſtilem exercitum cerneret. quem procul à flumine in lata planitie conſpiciens, conuerſis ad ſuos oculis, Viciſtis, inquit. plures contra pauciores, loco etiam vobis æquiore pugnabitis. Nolite pati tam præclaram victoriam vobis è manibus elabi. Signum igitur pugnæ vtrinque datur: ac primo congreſſu pulſus Maurus: ſed mox omnis equitum & peditum à tergo & lateribus circumfuſa multitudo

exerci-

exercitum Portugalensem breui vndiq; circumuenit, permultos cecidit: reliquos victos cepit, suorum paucis desideratis pridie Non. Augusti. Ipsos quoque reges alium alius casus oppressit. Sebastianus in acie fortiter dimicando mortem occubuit: Mahomethes in fuga errore vadi mersus in flumen Almechazem interijt: Moluchum in ipso pugnæ initio in lectica morbus extinxit. quorum calamitatem ardens cometa prænunciauerat. Sic Portugalensium regis Sebastiani iuuenilis ardor ex inscientia & audacia miserabilem casum inuenit. qui alioquin si ingentem illum suum spiritum doctrina & ratione rexisset, ob egregias animi corporisq; dotes profectò vir amplissimus ac clarissimus euasisset. Ad huius cladis nuncium magnus mœror vniuersam Portugaliam inuasit. Dolebant regis necem, regni vires afflictas, nobilitatem amissam, Lusitanæ virtutis gloriã nescio quid obscuratam. Cognitumq; est sapienter & verè dictum esse, Væ regno, cuius rex puer est. Post regis Sebastiani interitum Henricus S. R. E. Cardinalis, quòd solus de virili Portugalensium regum legitima sobole superesset, communi omnium ordinum consensu regni gubernacula prehendit. Tunc Rex Catholicus Philippus II. in Portugaliam legauit Christophorum Moram nobilem Olysiponensem, domesticum suum, cuius fidei & prudentiæ fidebat, vt regem Henricum, & Portugalensium primarios de suo in Portugaliæ regnum post ipsius Henrici mortẽ iure doceret: quoniam filius sororis Henrici natu maximæ, ac mas esset

esset, atq; omnes, qui ius aliquod in idem regnũ haberent, ætate præiret. Quã legationẽ Christophorus egregiè obijt. Cũ autem Henricus infirma valetudine, & ætate prouectum se videret, veritus ne si vita decederet non declarato suo successore, variæ nobilium dissensiones, & graues populi motus fierent, hanc cogitationem suscepit, vt eorum, qui ius aliquod in Portugaliæ regnum habere censerentur, rationes dispiceret: atque illum deinde renunciaret Portugalensium regem, ad quem regni successionem iure pertinere cognouerit. Ac grauiter tulit, quòd Antonius Ludouici fratris sui filius spurius, natus ex concubina obscuris orta parentibus, iudæis, vilium rerum venditoribus, nuper ad Ecclesiam Christianam admissis, atque olim in sacrum Ecclesiæ Diaconorum ordinem receptus, posteà miles Hierosolymitanus factus, quanquã à Pontifice maximo his legibus, quæ spurium initiari, & initiatum fieri militem vetant, absolutus, regnum petere auderet, asserens matris suæ nuptias legitimas fuisse. Diuq; dubius fuit vtrum illi iudicium concederet, an non. Nam actionem dare, quam leges adimunt prohibentes spurios in regni hæreditatem vocari, istud erat plures lites serere: at si non dedisset, quia maximè popularis esset, timebat ne multa misceret atque turbaret. Tandem ad dandam illi actionem inclinauit, atque in iudicium admittendum duxit, è quo planè excludendum intelligebat, quoniam facilè spurius esse conuinceretur: vt malè exiens iniquitatem suæ causæ doleret, non alterius iniuriam

quere-

quereretur; & illius fautores in errorem inductos se esse perciperent; sibi autem deinceps iure liceret & Antonij, & studiosorũ eius insolentiam & contumaciam vindicare. Ac Gregorium XIII. Pontificem maximum rogauit, vt causam de nuptijs matris Antonij, cuius iudicium ad sedem Apostolicam spectaret, in Portugalia agi sineret, atque ijs iudicibus, quos ipsemet Pontifex voluisset, iudicãdam permitteret: quia plurimùm interesset ad communem Portugaliæ tranquillitatem maturè, qui post se regnet, ante suum obitum declarari; cùm senex, & valetudinarius sit, multaq; à factiosis hominibus contra rempub. struantur. nec verò ante cognitam causam de nuptijs matris Antonij regem denunciandum. Cui postulationi Pontifex benignè concesit: ipsumq; Henricum causæ iudicem præposuit. Henricus igitur de regni successione iudicium constituit, & eos, qui actionem aliquam petendi regnum habere putabantur, citauit, vt ad statum diem adessent: ac pro se quisque experiretur. nominatimq; citauit regem Catholicum Philippum, Emanuelem Philibertum Ducem Allobrogum, Catharinã Ioannis Ducis Brigantini vxorem, Rainutium Farnesium filium Mariæ sororis Catharinæ, & Antonium Ludouici fratris sui filium. Sed istorum inter se, & cum rege Henrico affinitatum vincula explicanda sunt, quò cuncta meliùs cognoscantur. Portugalensium rex Emanuel, cuius egregia virtus fuit, & nomen toto orbe terrarum illustre, ex Maria Ferdinandi Aragonensium regis & Isabellæ Castellanorũ

reginæ coniugum filia IX. liberos suscepit, Ioannem, Isabellam, Beatricem, Ludouicum, Ferdinandum, Alfonsum, Henricum, Odoardum, Antonium. Ioannes omnium primus post patrem regnauit huius nominis tertius: atque ex Catharina Caroli V. Imp. sorore filium habuit nomine Ioannem. Is viuo patre obijt, atque vnicum filium Sebastianum ex Ioanna Caroli V. Imp. filia reliquit, quem iuuenem à Mauris interfectum in prælio suprà demonstrauimus. Isabella Carolo V. Imp. nupsit: cuius satu editus est rex Philippus. Beatrix coniuncta in matrimonio Carolo Philiberto Duci Allobrogum Emanuelem genuit. Ludouicus ex concubina Antonium procreauit. Ex Odoardo Maria, quæ Alexandro Farnesio Octauij Ducis Parmensis F. nupta Rainutium peperit, & Catharina Ducis Brigantini vxor nata est. Ferdinandus sinè liberis obijt: Antonius migrauit infans è vita: Alfonsus & Henricus in S. R. E. Cardinalium collegium cooptati sacris initiati sunt; sed alter è vita excesserat, alter solus è filijs regis Emanuelis superstes in regis Sebastiani demortui locum succesit. Quapropter cum Henrico deuincti cognationibus & affinitatibus erãt rex Catholicus Philippus ex Isabella, Emanuel Philibertus ex Beatrice, Antonius ex Ludouico, Rainutius ex Maria Odoardi filia, Catharina ex eodem Odoardo prognata: quorum parentes iam hanc vitam deseruerant, ipsi in petitione regni concurrerunt. Dux Brigantinus & Antonius ante regẽ Henricum Olysipone omnium Portugalensium vrbiũ

principe

principe in iudicio adfuerunt, alter Catharinæ vxoris suæ ius defendens, alter suam per se ipse causam agens. At Rainutius Farnesius Ferdinandum Farnesium Episcopum Parmensem pro se cognitorem allegauit. Emanuel Philibertus licet regis Philippi ius suo melius esse sciret, tamen quia ius suum cæterorum iuribus potius esse intelligebat, vt de successione quæstio omni ex parte agitaretur, atque omnis dubitandi ratio tolleretur, Carolum à Ruuere iuris sui vicarium misit. Rex Philippus Petrũ Gyronium ducem Osunæ potentem & honoratum principem legauit cum Christophoro Mora (quem etiã ante solum statim post regis Sebastiani mortem legauerat) duobusq; delectis iurisperitis Roderico Vaschio ab Arce & Ludouico Molina. Interim quoq; rex Henricus totius regni concilium cõuocauit: in quo ordinibus edixit, quoniam de successione in regnum controuersia longiorem disceptationem postularet, ipse verò grandis natu, & ægra valetudine esset, vt IX. ex omnibus nobiles viros legerent in Lusitanis prudentia & dignitate præstantes: è quibus ipse V. seligeret; qui, si diem obire sibi contigisset ante litem regni dijudicatam, ipsi regnum communi consilio & authoritate gubernarent, donec iudicatum de successione esset. Insuper XXIV. iurisperitorum delectum haberent doctrina & probitate excellentium, è quorum numero ipse XI. excerperet, qui de regni successione cognoscerent, ac iudicarent: eorumq; sententijs cui

Osuna nõnullis Ausunia.

regnum adiudicatum foret, traderetur. Gubernatorum verò & iudicum nomina secreta dum viueret apud se habiturum, ne cui fas sit corruptelam aliquam iudicij moliri. Præterea voluit omnes ordines, & ducem Brigantinum pro Catharina vxore, & Antonium iurare gubernatorum ac iudicum sententijs & decretis se planè semper obtemperaturos. Quæ Portugalensibus non ingrata fuere, quòd sperarent hac via regnum non nisi alicui Portugalensi principi adiudicatum iri: quamuis aliqui nullam omnino rationem externorum haberi maluissent. Igitur causa agitur: & quisque ius defendit, cuius est cognitor. At verò Catharina Henrici III. Gallorum regis mater etsi ad idem iudicium vocata non fuerat, tamē Vrbanum à sancto Gelasio Episcopum Comingensem misit, qui Portugalensium regi ius exponeret, quod ipsa in Portugaliæ regnum haberet. Referebat Alfonsum huius nominis tertium Portugalensium regem, fratrem Sancij, cui Capeli cognomen fuit, antequàm regnum obtinuisset, habuisse in Gallia vxorem Matildam, ex eaque filium suscepisse Rodulfum dominum Bononiæ in Gallia oppidi: deinde post obtentum regnum vxorem duxisse Beatricem filiam Alfonsi XI. regis Castellæ, atque ex ea Dionysium genuisse. Quare Portugaliam ad Rodulfum ex priore coniugio natum obuenire debuisse, non ad Dionysium ex vxore secunda procreatum: eâdemque ratione ad Rodulfi potiùs, quàm ad Dionysij nepotes pertinere. Reginam Catharinam à Rodulfi nepotibus mater-

Bononia olim Gessoriacum.

num

num genus ducere. Qua oratione non modò regnũ poſcebat, verùm etiam ipſum regem Henricum, & quotquot ab Alfonſo reges fuere, malè captæ Portugaliæ hæreditatis accuſabat. Vnde quoniam par non erat ſtultam legationem cenſere, à quibuſdam exiſtimatum eſt Epiſcopum Comingenſem ſpecie quidem petendæ Portugaliæ hæreditatis, ſed re vera miſſum, vt cum Portugalenſibus ſecretò aliquid contra regem Philippum ageret. quem Galli, qui cum Hiſpanis continuas ſimultates exercent, videbant omnium Chriſtianorum regum, quotquot vnquam fuere, ex Portugaliæ poſſeſsione potentiſsimum fore. Quod Catharinæ ius, quia nullum omnino erat, quoniam ex rerum Portugalenſium, Gallicarum, & Belgicarum monumentis conſtaret Alfonſum nullos ex Matilda liberos ſuſcepiſſe; & Robertum, qui poſt obitum Matildæ Comitatum Bononiæ obtinuit, non ex Matilda, ſed ex Matildæ ſorore Alida Claramontis & Aruerniæ Comitis vxore natum fuiſſe, ab omnibus neglectum eſt: mens tamen, & voluntas à quibuſdam probata. Et Antonius iuſſus matris ſuæ nuptias legitimas oſtendere quatuor teſtes dedit, duos è nouis, materteram inquam ſuam, & materteræ maritum, duos è veteribus Chriſtianis ortos; quos ſubornauerat, vt rogati de matris ſuæ nuptijs dicerent legitimas fuiſſe, ſeq; ipſis interfuiſſe. Qui ortum è veteribus Chriſtianis ducunt, conſcientia conuicti faſsi ſunt ſe quidem ab Antonio inſtructos fuiſse, vt affirmarent eius matrẽ Ludouico patri legitimè nupſiſse, re vera

tamen se nihil de hoc matrimonio scire. At materteræ maritus & matertera testificati sunt verum & legitimum connubium fuisse, seq; ipsis nuptijs interfuisse. Verùm minutatim de loco, tempore, & his, quæ factum circumstant, interrogati cùm inter se dissentirent, neq; eorum constaret oratio, rex Henricus ipsos tanquam apertè fictos falsosq; testes in carcerem conijci, & debitis supplicijs affici iussit: ipsumq; Antonium sedens iudex cum IV. Episcopis, totidemq; iurisperitis, quos ad cognoscendam secum causam adiunxerat, pronunciauit spurium esse non modò omnium opinione semper ita habitum, sed etiam à Ludouico patre voce, ac scripto sæpe; ac demum testamento renunciatū: sua quoq; confessione conuictum, quòd olim à Iulio III. Pontif. max. quibusdam legibus, quæ cōtra spurios sunt, absolui postulauerit; absolutusq; sit. Nec multi à lata sententia dies intercessêre, cùm à prioribus alteræ Gregorij XIII. Pontificis Maximi litteræ vel Antonij rogatu, quòd alios, quàm Portugalenses iudices appellasset, vel Alexandri Frumenti in Portugalia Nuncij Apostolici opera, qui cum Antonio magis facere, quàm cum rege Philippo existimabatur, regi Henrico redditæ sunt: quibus Pontifex maximus priores suas litteras interpretatus, quòd in illis Antonij causam agi tantùm in Portugalia, non etiam iudicari sensisset, apertè iubebat ne in Portugalia iudicaretur, sed iudicanda Romam ad se transmitteretur. Quod rex Henricus satis acerbè accepit: questusq his litteris

non modò authoritatem ſuam immeritò cõtemni, & integritatem in tam aperta cauſa violari, ſed etiã diſſenſiones ciuiles ali, & reipub. Portugalenſi ex varijs motibus occaſum afferri, aſperiùs, quàm eius mores ferebant, Pontifici reſcripſit. Atque illum hoc etiam malè habuit, quòd ſenſit Romæ per nouos Chriſtianos, quorum ortus à Iudæis eſt, agi, vt de Antonij cauſa iudicium, cuius maternum genus ex iudęorum ſtirpe profectum eſſe ſciunt, prolatetur: quoniam in magna ſpe habent ipſum aliquando ab omnibus regem creandum, ſi nullus denunciatus rex ſit. Cùm verò intelligeret Antonium cõtra iuſiurandum, quo iurauerat ſe re iudicata ſtaturum, ac nihil contra moliturum, multa mouere, ac modò plebem, modò ciuitatum & Dynaſtarum procuratores ambire, hortari, rogare, multaq; illis polliceri, vt ſe regem creent, quòd regis creatio ad ipſos pertineat, iuſsit illum ex vrbe Olyſsipone, totoq; vrbis agro intra certum diem excedere: edixitq;, ne poſthàc Olyſsiponem reuerteretur, comminatus illi, ni paruerit, pœnam, quæ contra non obedientes regis imperio, & contra perturbantes regni pacem & tranquillitatem conſtituta eſt. Paruit edicto regis Antonius: ſed mox àcriùs ſtimulãte animum regnandi cupiditate Olyſsiponem redijt; eademq; mouere cœpit. Quod ſentiens rex Henricus illum vt reum citat; atq; adeſſe negligentem bonis omnibus ſpoliat; & ni è finibus regni excedat, pœnam cõſtituit, quæ de lædentibus regiam maieſtatem ſumitur. Graues quoq; pœnas contra

eos

eos sancit, qui Antonium tecto excepetint, aut re aliqua iuuerint, vel eius rebus vllo modo fauerint. Post quæ Antonius procul à conspectu regis Henrici latuit. At verò regis Philippi procuratores, quibus rex præceperat suo nomine regē Henricū orare, vt ius suum benè perspiceret, atq; vbi perspexisset optimum esse, non dubitaret se regni successorem Portugalensibus denunciare, sic de regis sui iure apud regem Henricum disceptant.

In regnum non morientis testamento, sed propinquitatis iure succedi. Regnum enim ei, quem vnum ex omnibus delectum ciuitatis principem, & reipub. moderatorem constituerunt ad tollenda ciuium dissidia, quæ in noua regis creatione ex dominandi libidine semper enascerētur, hac conditione delatum à populo, vt in demortui regis locum qui propinquitatis vinculis coniunctissimus illi esset, ex legitimis natus nuptijs, succederet. Quòd si plures eundem propinquitatis gradum tenerent, mas fœminæ, & maior natu minori præponeretur. Proinde regnum esse non demortui, sed generis hæreditatem, eandemq; indiuiduam, ac iure sanguinis adeundam: quæ non ad eum, quem rex moriens voluerit, sed quem illi sanguinis cognatione proximum natura fecerit, venit. Ipsi regi Henrico regem Philippum omnium, qui Portugaliam successionis nomine petūt, necessitudine proximum esse: interiorem quidem Philiberto, non modò quia ma ter eius Isabella semper augusta Beatricem Philiberti matrem ætate anteiuerit, sed quia ipse

ipse rex Philippus Philiberto grandior natu sit; Catharina verò, quòd eam sexus nobilitate, & ætatis authoritate antecedat; at Rainutio, & quia maior ætate, & quia vno propinquitatis gradu propior. Nec magni momenti esse quod à Catharina affertur, à se patrem suum Odoardum repræsentari: qui si viueret, ipsi Henrico succederet. Nam in huius regni successione nullus nunc est fratrum filijs cum patruis concursus, inter quos repræsentationis ratio haberi solet. quoniam hi, qui regnum petunt, omnes consobrini sunt, regis Henrici fratrum, ac sororum filij: quorum personas spectare oportet, non parentum, quas hic referre non possunt. Id quod etiam antiquissimis legibus à Gothorum tẽporibus semper in Hispania seruatum est. Quin etiam si daretur posse parentes referri, certè Maria, si in viuis esset, & Catharina Odoardi filiæ sexum virilem patris nullo modo possent repræsentare. Non enim ius naturæ patitur, nec iuris rationes, quæ naturæ vim imitantur, volunt, vt quæ re vera est fœmina, repræsentationis iure pro mare habeatur. Quare patrem filia non in sexu, sed in gradu repræsentabit. Proinde licet ipsarum pater Odoardus Isabellæ regis Philippi matri honore sexus anteponeretur, non tamen ipsius Odoardi filiæ regi Philippo itidem anteponerentur, quæ ex fœminis mares fieri nequeunt. Quòd si nullum ius repræsentationis est Mariæ, nec à Maria quidem in Rainutium filium transfundi vllum poterit. Quamobrẽ Portugaliæ successionẽ regi Philippo
iure

iure optimo deberi, quòd cõpetitores omnes ætate, insuper alium sexu, alium vincat propinquitate. Quinimmo leges ipsæ Portugalenses hoc ipsum statuunt, vt in istis successionibus mas fœminæ, & mas natu maior cæteris omnibus præferatur. De Antonio se nihil velle dicere; quando leges omnes & instituta prohibent spurios non modò regnorum possessionem, sed ne aliorum quidem bonorũ hæreditatem vllam ab intestato adire. Illum verò esse spurium ipsi Henrico magis notum atque testatum esse, quàm alijs. qui hoc ipsum à fratre suo Ludouico sæpe audierit: à quo rogatum Põtificem maximum etiam sciat, vt ijs legibus filium suum Antonium solueret, quæ prohibent spurium sacris initiari, dignitates ecclesiasticas obtinere, in testamentis hæredem nominari. Nec valere Ioannis huius nominis primi Portugaliæ regis exemplum, quòd spurius fuerit. Non enim iure sanguinis regnum obtinuit, sed à populo rex creatus est, cùm è regia stirpe nemo superstes esset non spurius, qui Ferdinando mortuo iure posset succedere. siquidem eius filia Beatrix spuria esse credebatur. At nunc regis Henrici cognatos extare, ad quos regni hæreditas iure pertineat. Hæc, atque huiusmodi alia regis Philippi ministri de regis sui iure dicunt: eaque tum argumentis ductis ex naturæ initijs, & ex legum authoritatibus, tum præstantissimorum iurisperitorum sententijs confirmant. Quamobrem Henricum orant, vt quãdo regis Philippi causam omnium excellentissimorum iurisperitorum non solùm Castellanorum, sed

etiam

etiam Portugalensium, & Italorum, atque aliarum nationum iudicio sinè vlla dubitatione optimam & æquissimam esse videt, atq; ad cæterorum regnorum suorum incolumitatem, & totius reip. Christianæ tranquillitatem maximè referre, ipsius regis Catholici ius rectè, atq; extra iudicium perspiciat: & quod certum est in controuersiam non adducat: neve regem ab omni foro & iudicio liberum iurisconsultorum sententijs subijciat, & eorum, quorum animi facilimè possunt odio & amore permoueri. His ipsis argumentis, quæ à regis Catholici ministris afferebantur, vtens Carolus à Ruuere fatetur Emanuelem Philibertum in hac regni petitione à rege Philippo vinci, quòd eo sit minor ætate, sed Catharinæ & Rainutio præferendũ, quòd illam sexu, hunc antecedat propinquitate. At Dux Brigantinus contra regem Philippum & Emanuelẽ Philibertum pro Catharina repræsentationem, contra Rainutium propinquitatem vsurpat. Ferdinandus Farnesius verò repræsentationem contra regem Philippum & Emanuelem Philibertum pro Rainutio, sexum contra Catharinam proponit. Sic in excellentissimorum iurisperitorum concilio regis Henrici iussu habito quæ à quoque dicebantur magno cum studio agitata; & de singulorum actionibus disputatum diu & permultum est. Ob quas concertationes rex Henricus, qui Portugalensibus natiuum regem esse cupiebat, & suo iure priuare quempiam nolebat, à multis persuasus est publicæ tranquillitatis causa, vir alio-

quin summæ castitatis & sanctitatis, vxorem ducere, si quos liberos susciperet, vnde omnem controuersiam tolleret. Quoniam verò oportebat absolui à Pontifice maximo lege, qua vetitum est sacris initiato vxorem habere, huius rei gratia constituit Odoardum Castroblancum nobilem Olyssiponensem ad Pontificem Romam mittere. verùm intereà in febrim incidit: è qua cùm minimè recrearetur, sed continuata motiuncula in dies extabesceret, à nuptiarum cogitatione destitit, atque animum ad declarandum successorē suum aduertit. Postremò cùm regis Philippi causam optimā esse cognosceret, à qua starent peritissimi legum, atq; animaduerteret Portugalenses à Castellanis alienos imperium regis Philippi non satis æquis animis accepturos, optimum factu iudicauit, vt regis Philippi actioni & Portugalensium voluntatibus vtilitatibusque consuleret, regnū, quod alioquin iure deberetur, certis quibusdam pactionibus illi tradere, quæ Portugalensium commoda respicerent. Et quidem rex Philippus ad omnem æquā pactionem veniebat, vt Portugalensium animos conciliaret, ac quietè regnum obtineret, & bellum contra Christianos & sui generis homines effuge-
" ret. Præstat enim de suo iure interdum aliquid remittere, quàm totum violenter velle retinere.
Verùm Procuratores ciuitatum postquàm hoc cōsilium regis Henrici olfacere incœperūt, vt illi obuiam irent, quæsiuere an extincta regia virili & legitima prole sibi liceret quē vellent regem creare.
Quibus

Quibus responsum est nō licere; quia regnum hæreditarium foret, non in populi arbitrio & potestate situm, partim dotale, partim armis partum. Intereà pestilentia Olysiponem incessit, malum dirum & miserabile, omnibus commune, corporum contactu serpens. Quamobrem vitandæ contagionis causa in cœnobium S. Benedicti, quod vetus appellant, in suburbio secedit. vbi Christophorum Moram ad se accersit. ait velle se certis pactionibus regnum Philippo tradere: rogatq; an ius vllum procuratorium in hac re habeat. ille ius, quod habet, profert. quod quia inualidum videtur, aliud à rege Philippo mitti postulat. quod mox missum est. Sæuiente autem quotidie magis pestilentia ex Olysipones suburbio, mense Octobri, anno M. D. LXXIX. Almerinum proficiscitur, vt rebus regni meliùs illic consulat: ibiq; totius regni concilium indicit. Almerinum est pagus è regione Santarenæ (quod oppidum veteres Scalabim nominarunt) inter quæ flumen Tagus fluit XL.m.pas. supra Olysiponem. Locus planus & patens, à dextra & sinistra collibus latè cinctus, frugum ferax, venatione amœnus, hyeme saluber, regijs ædibus nobilis: vbi Portugalensium reges hyberno tempore propter aëris temperationem vitam degere consueuerunt. Postquàm Almerinum peruenit, cum Osunorum Duce & Christophoro Mora de pactionibus agere, quibus Portugalia regi Philippo tradatur. At rex Philippus sibi persuadens ob Portugalensium vetus in Castellanos odium sibi ius suum

D 2 armis

armis aliquando repetendum fore, ac doctus à sacrarum rerum peritis licere sibi absque crimine bello persequi ius, quod iniustè sibi eripitur, quia Rex ex se iustè bello vindicare illatam iniuriam potest, quoniam superiorem iudicem non habet, qui damnum æstimet, lucroq; compenset, quæ ad bellum pertinerent comparari constituit. In Hispania multas peditum & equitum leuis, ac grauis armaturæ copias cogi; Italos & Germanos conduci; ex Sicilia, Neapoli, Mediolano Hispanorum præsidiorũ partem accersiri; arma, tormenta, commeatum vndiq; conuehi; magnam insuper classem nauium & triremium instrui, eo consilio, vt si rex Henricus è vita cessisset, & Portugalenses regnum ex æquo & bono dare sibi noluissent, ipsum armis peteret: sin aut Henricus in vita diutius fuisset, aut Portugalenses sponte sibi regnum dedissent, arma in religionis Christianæ hostes transferret; vel rem aliquam aliã subiectis sibi populis gratam, quam fortuna, vel tempus suasisset, efficeret. Cæterùm rex Henricus Almerini, vbi Antistites, Reguli, & ciuitatum Procuratores in indictum concilium ex regni more cõuenerant, intentus Portugaliam regi Philippo certis conditionibus tradere, vt ad illas faciliùs Portugalenses induceret, per Antonium Pineirum Episcopum Leriensem eos priùs edocuit regni successionem omnium sapientum iudicio duos potissimè spectare, videlicet regem Philippum & Catharinã Ducis Brigantini vxorem: sed eorum vtrum magis spectet satis anceps & dubium adhuc esse. Verùm si pro

ſi pro vtroque ſententia feratur, magna vniuerſæ Portugaliæ pericula procreanda. Proinde videri ſibi ſatius eſſe regnum quibuſdam æquis conditionibus regi Philippo tradi, ſi ante ipſum ſobrinũ ſuum mori ſibi contigerit. Sic enim belli damna vitari, & reip. Portugalenſi optimè prouideri. Deinde accipiens quòd procuratores ciuitatum intelligerent mandatum eſſe dumtaxat de concordia inter regem Philippum & Catharinam agi, rurſum per eundem Pineirum eos edocuit de pactionibus eſſe tantummodò inter regem Philippum & Portugalẽſes agendum: illud verò quod de ſucceſsionis iure regis Philippi & Catharinæ in priore legatione dictũ eſt, ea ratione dictum fuiſſe, vt ſignificaretur inſtare diem, quo ſecundum regem Philippum ſententia feratur. Ideóq; ſe eos monere, ac magis magiſque ſuadere, vt vltro regi Philippo certis, & vtilibus cõditionibus regnũ concordiſsimè dedant. Eodẽ quoq; tempore Catharinã per Paulũ Alfonſum iuriſperitũ, cuius opera multum vtebatur, hortatus eſt ad faciẽdam ſponte, ad quam publicæ tranquillitatis cauſa compelli poterat, cum rege Philippo & ſe dignam, & ſuis rebus vtilem pactionem; quòd ab illo bonitate cauſæ, ab Antonio gratia apud populum vinceretur. daturum ſe operam, vt inter eos conueniat. Quinetiam eodem die, quo animam exhalauit, per tres regni miniſtros hortatus eſt ciuitatis Olyſiponenſis Procuratores, vt aliarum ciuitatum Procuratoribus perſuaderent de pactionibus agere, quibus regnum Philippo cum pace tradant. Sed

Catha-

Catharina de pactione nihil audire vult: & Procuratores, licet ad pactiones Antistites & Reguli veniant, quò magis probari regis Philippi causam audiunt, eò magis de suo iure instant, asserentes neminem debere sanguinis iure succedere, sed à Portugalensi populo Portugalensium regem esse creandum: contenduntq; vt Henricus hoc ius populo esse pronunciet. Ad quorum rationem cùm certa regis denunciatio retardaretur, ministri regis Philippi regẽ Henricum etiam atque etiam hortari, ne ob plebem modo vllo cunctaretur successorem suum ad præscriptam regni formulam renunciare. Proinde rex Henricus & à regis Catholici ministris, & à regni cura stimulatus volens omnino regem Philippum ante extremum vitæ suæ diem Portugaliæ regem in concilio denunciare, ac motũ aliquem populi grauiorem timens, armatorum hominum manum ex vicinis agris contraxit, recusans copias, quas illi rex Philippus offerebat, vt earum præsidio tectus & suam dignitatem retineret, & de regni successione liberius iudicaret. Tunc ciuitatum Procuratores de creando rege quæstionem repetierunt, sperantes hoc interim spacio regem Henricum nulla facta regis ex certa formula denunciatione vi morbi consumptum occasurum: factã verò per Pineirũ denunciationem irritam fore. Quibus biduum ad id denuo inquirendum datum est, cõtra nitentibus regis Philippi ministris: quòd istud erat moras trahere. omnem autem cunctationem procreare multa incommoda, & pericula posse. Interim nulla

alia

alia, quàm per Pineirum facta denunciatione, rex Henricus annis,curisq; cōfectus obijt pridie Kalend. Februarij,Ann. M. D. LXXX. ætatis verò suæ LXIX. Eo mortuo Gubernatores, quorum nomina paulò ante suum obitum diuulgauerat,regni gubernationem susceperunt,Georgius Almeida Archiepiscopus Olysiponensis, Ioannes Mascharenias, Franciscus Saa, Ioannes Telius, Didacus Lopius Sosa. Antonius, qui Scalabi latebat, confestim Olysiponem ad tentandos multitudinis animos aduolauit: atq; à Senatu contendit, vt ius suum in regnum cognosceret. Qui ex consilio præsertim Fernandi Pinæ magnæ authoritatis Senatoris respondit nullum experiundi iuris apud se locum esse, sed Gubernatorum sentētijs & decretis obtemperandum, perinde vt iurati sunt sese facturos. atq; illi minimè conquiescenti, sed multa in remp. molienti deinde edixit, vt ex vrbe excederet; alioquin se alia via reip. pro suo munere consulturum. Quare commotus Antonius amicorum concilium conuocauit: in quo variæ sententiæ dictæ sunt. tandem in eam sententiam iuit, qua commonebatur ne quid contra Senatus consultum & Gubernatorū authoritatem faceret; vnde in se aliquā inuidiā concitaret. Itaq; vrbe egressus est, atque ad Bethlem templū nascenti Christo dicatum iuxta litus Tagi III. M. pass. Olysipone distans, fluminis ostio propius, quasi patruo parentaturus abijt: ac mox illinc Scalabim redijt, imperans vni ex suis famulis, quem maximè audacem & fidum sibi cognouerat, vt Fernandum

nandum Pinam interficeret. Ille Fernandum obseruat, & obtruncat: comprehensus indicium profitetur: factusq; Senatoris necis reus omnium Gubernatorum regni Sententia suspendio damnatur. Cæterùm significans Antonius velle se Gubernatorum decretis parere, quoniam his ipsis diebus tertiæ Põtificis maximi litteræ ab Alexandro Frumento Georgio Almeidæ redditæ erant, quibus causæ de matris suæ nuptijs, sublatis alijs, ipsi Alexāder & Georgius iudices constituebantur, institit vt constituti à Põtifice maximo iudices de sua causa cognoscerent, ac iudicarent. Dux Osunorum & Christophorus Mora cæteriq; regis Philippi Legati singulis regni ordinibus regis sui litteras dederunt, & pro litterarum sententia postularunt, vt regnum spontè regi suo traderent, ad quem optimo iure peruenerit. Quo de iure dixerunt Rodericum Vaschiũ ante ipsos planiùs disputaturum. Tum Vaschius, Rex Philippus, quippe princeps absolutæ politiæ, nullius sententiæ obnoxius est; sed ius suum ex se exequi potest, quod omnes legum periti optimum esse docẽt, cùm iudex nullus sit, cuius sententiæ stari debeat. Neq; enim Portugalenses possunt ea de re iudicare, de qua simul experiuntur. Nam asserunt regnum nulli iure successionis deferri debere, sed populo creandi regem ius esse. Nullum autem naturale, & ciuile ius patitur quempiam de suamet causa iudicare. Quinetiam rex Henricus, cui soli de successore iudicare fas erat, ipsi Philippo, cuius causam optimam esse perspexerat, regnum adiudicauit:

suasitq;

suasitq; Catharinæ, & Portugalensibus cum illo pactionem aliquam facere. Adhæc neque regi Philippo, neque ipsis Portugalensibus conuenit sententiam vllam expectari. Nam dum tempus necessariò dicendis sententijs & de nuptijs matris Antonij, & de populi authoritate,& de competitorum iuribus longissimè protrahitur, regis Philippi rebus periculum procreatur, & Portugalia sumptibus exhauritur, atque externorum hominum, qui aduocantur,moribus & doctrinis inficitur. Cæterùm in potentissimi, iustissimi, ac sanctissimi regis ditione res Portugalensis amplissima & firmissima erit. Quamobrē si æquitatē, ac regis Henrici voluntatē sequentes regi Philippo debitum regnum vltro detulerint, sibi ipsis optimè consulent. Hæc eadem quoq; Vaschius Olyssipone magistratibus copiosè diserteq; disseruit. Cuius orationem aliqui probarunt; quidam ad respondendum spacium petierūt. Gubernatores autem responderunt optare se quidē regi Philippo, sed minimè posse regnum absq; certorum iudicum sententijs cuiquam deferre. Nec tamen, cùm iurisperitos consuluissent an ius procuratorium à ciuitatibus datum ijs, quos in regni concilium ad regem Henricum misissent, adhuc ratum foret, & responsum esset non ampliùs valere, quòd ad regem Henricum, non ad Gubernatores missi essent, sed ad nouos conuentus agendos nouo iure procuratorio opus esse, nouum concilium indixere: nec constitutorum à rege Henrico iudicum nomina in apertum retulere, quòd priùs de nuptijs

matris Antonij, & de populi authoritate, quàm de competitorum iuribus agendum dicerent. Instant nihilominùs regis Philippi ministri monendo, suadendo, pollicendo regnum poscere: nec solùm vniuersos, sed etiam singulos regis sui causæ bonitatē docent: & beneficentiam, & quæ inter reges ipsos Henricum & Philippum conuenerant proponunt. quorum summa hæc ferè erat. Regem Philippum, si Portugaliæ regnum, alioquin iure propinquitatis sibi debitum, sponte tradatur, spondere nec priuilegia, neque immunitates ciuitatum Portugalensium vnquam imminuturum; non mores, non leges, non iudicia commutaturum; eadem regni, ac regiæ munera, eosdemq; ordines militares retenturum. Magistratus non nisi Portugalensibus mandaturum: eisdemque Ecclesiarum, & sacrorū militarium ordinum dignitates & fructus distributurum. Magistratus omnes ciuitatum etiam se absente semper eodem, quo nunc, modo mandandos. Nulla ratione vectigal vllum ex Ecclesijs Portugalensibus vnquam exacturum. Idem sacerdotum collegium ad res sacras faciendas, quod reliqui reges, Olysipone conseruaturum. Dominatum in alios, & regia iura nulli, nisi Portugalensi ciui daturum; & quæ ab aliquo ad ius regium bona redierint, ea non sibi addicturum, sed illius propinquis, aut alijs benemerenti bus imperiturum. De rebus iudiciarijs, & pecuniarijs eodem, quo nunc, ritu in Portugalia iudicandum. In nummis non alia signa, quàm quibus Portugalensium reges semper

vsi

vſi ſunt, inſignia impreſſurum. In arcium præſidijs non niſi Portugalenſes collocaturum. Ad inſtruendam claſſem, cogendum exercitum, adminiſtrandum bellum pro rep. Portugalenſi Portugalenſium opera vſurum, nauarchorum, militum, ducum. In Portugalia quoad licuerit ab aliorum regnorum cura manſurum: nec hoſpitia, quæ in Caſtella aſſolet, imperaturum: ſed morem in hoc Portugalenſem obſeruaturum. Cùm abire contigerit, vnum aliquem ex ipſis Portugalenſibus, aut cognatum aliquem & affinem ſuum regendis pro ſe regni gubernaculis relicturum. nec non filium ſuum ſtirpis regiæ principem inter Portugalenſes educandum è Caſtella in Portugaliam, ni quid obſtiterit, miſſurum. Portugalenſium ordinum conuentus de regni negocijs non niſi in Portugalia acturum. Vbicunq; locorum fuerit, Portugalenſes homines apud ſe habiturum, per quos regni negocia conficiantur: & quæ ab his mandanda ſint tabulis, Portugalenſi lingua mandentur. Se more Dominorum Burgundorum Portugalenſes mares in famulatum ſuum recepturum: reginam verò Portugalenſes fœminas; eaſque deinde in matrimonio locaturum. At Portugalenſium regum more nobilium filios poſt duodecimum ætatis annum apud ſe pro familiarũ ordinibus, non nobiles in regijs claſsibus ſtipendia (quæ Portugalẽſes moradias appellant) merituros: ac ſingulis annis CC. Portugalenſes certis ſtipendijs in ſuum famulatum adſcripturum. Portoria confiniorum Portugaliæ & Caſtellæ ſublaturum. Res

ad vitæ vſum neceſſarias ex Caſtella Portugalenſibus, quantum vtrorumque populorum commoda ferent, ſuppeditaturum. Poſtremò CCC. m. ducatorum in vſus pauperum, & captiuorum ipſis largiturum. Quas cōditiones aduerſarij regis Philippi cælatas voluiſsent, ne qua eius benignitas appareret. Nec acceptæ ſunt tamen, quòd in diuerſas partes diuiſi eſsent. Quamuis enim eſſet omniū eadem voluntas natiuum regem habendi, tamen cùm id fieri non poſſet, aut quamægerrimè poſſet, diuerſæ voluntates, & varia pro cuiuſque libidine ſtudia extitere. Antonium plebei amplectebantur, & nobiles aliquot: in quibus Ioannes Portugalius Epiſcopus Igæditanienſis, Franciſcus Portugalius Comes Viminoſenſis, Emanuel Portugalius, Didacus Meneſius, Emanuel Sylua, Didacus Botellius. Pauci Catharinæ Ducis Brigantini vxori ſtudebant, ſcilicet, neceſſarij, & conſanguinei, quiq; à Duce Brigantino beneficia habebant, vel accepturos ſe aliquando ſperabant. Maxima pars nobilium vel cernentes vires Portugalenſium modicas eſſe, quibus regi Philippo reſiſteretur, vel eius cauſam probantes, vel magnorum præmiorū ſpe adducti eius partes ſequebantur, clam tamen, quia plebis inuidiam ob commune in Caſtellanos odium extimeſcebant. Sed & nonnulli, qui publicam pacem & tranquillitatem amare videbantur, iuri ſtandum aiebant. Cuius quidem charitatis ſpecie bonorum & ſimplicium hominum volūtates à rege Philippo faciliùs alienabant. Quidam præpterea cenſebant

Igædit. vulgò de la Guarda.

nouum

nouum regem creandum. Quidam etiam nulli addicti, atque ab omni negocio remoti in pagis, ac villis exitum rei expectabant. Nec Gubernatorum idem erat omnium sensus, eademque voluntas. Nā Georgius Almeida indifferens erat, neque vllam in partem mouebatur: Ioannes Telius contra regem Philippum stabat: reliqui pro rege Philippo; sed, ne in populi offensionem incurrerent, à rege Philippo alieniores se simulabāt. Verùm vt regno prouidere viderentur, Portugaliæ partes suis quamque ducibus custodiendas distribuerunt. Cuius rei gratia libet Portugaliam in suas partes diuidere. Portugaliam Scriptores in Transtaganam, Cistaganam, & Interamnem discreuerunt. Transtagana ea pars est, quæ fluminibus Tago & Ana, finibusque Castellæ continetur, quos Seuerus fluuius exiguus terminat: atque à meridie coniunctam habet Algarbiorum, qui olim Turdetani appellati sunt, regionem, quæ Oceano abluitur. Cistagana verò fluminibus Tago & Durio, atque occidentali Oceano clauditur. At Interamne inter flumina Durium & Minium iacet, ecclesia Bracarensi illustris; à qua etiam Callæcia Bracarensis nominatur: eique continens est regio Transmontana; in qua Brigantium est oppidum insigne, amplissimi Ducatus caput. Quare Portugalia nec totam Lusitaniam continet (nam extrema Castella pars Lusitaniæ est) & partē Hispaniæ Tarraconensis amplectitur, nimirum eā, quam Callæciam Bracarensem nominari diximus. Igitur Gubernatores Interamnem Ludouico Brito,

Transt. vulgò Alentejo.

Seuerus vulgò Senoro.

Transmontanam Ferdinando Menesio, Transtaganam Didaco Menesio, Algarbium Odoardo Menesio, & quod in Transtagana oppidum est, Cetobrica olim appellatum, nunc Setubal, situm ad sinum, quem in terram influens ab occidente Sole Oceanus efficit, Antonio Munio Barreto commendarunt. In vrbis Olysipones, & fluminis Tagi, & vicinarum maritimarum orarum, quæ in Cistagana sunt, custodia, cui Petrus Cugna à rege Henrico præpositus fuerat, posuerunt etiam Emanuelem Portugalium & Tristanum Vasæum: quem etiam præfecere arci, cui nomen à sancto Iuliano, in ipsis Tagi faucibus. Munitioni, quam contra hanc arcem è terra & lignis extruxerant in parua, humili, & arenosa insula, Cauezzasicca nominata, Petrum Barbum præposuerunt. Quæ extra fauces est intra magnum promontorium arx ad oppidum, quod Cascale vocant, à quo ipsum promontorium posteà nomen accepit, eam Antonio Castrensi concrediderunt. At turres, alteram, quam Bethlem nuncupant à templo, quod nascenti Christo dicatum diximus intra fluminis claustra in dextra ripa, Ferdinando Syluio, alteram, quam veterem appellãt, è regione Bethlem in altera fluminis ripa Roderico Laurentio Tauaræ custodiendas tradiderunt. Præterea Conimbricam Petro Guedio Sosæ, Lauarem Ioanni Vasconselæ, Lamecam Francisco Almeidæ, oppida in Cistagana; atque alia alijs defendenda commiserunt. Adhæc Frãciscum Barretum in Galliam miserunt ad reginam Catharinam & Henricũ eius

Lauare vulgò Aueiro. Lameca vulgò Lamego.

eius filium III. Gallorum regem: quibus Portugalẽsium regis Henrici mortem nunciaret, & rerum statum exponeret, ac fidem faceret Portugaliæ Gubernatores in denũciando rege nulli iniuriam facturos; simulq; auxilia posceret contra eos, qui vi vellent Portugaliam petere. & Petrum Dorum, qui Olyssipone Consul Gallorum erat, illi socium adiũxere, quocum multa secretò transegerant. mandarunt etiam quoscunque posset milites Gallos in reditu secum conducere. Insuper optimatum concilium instituerunt, in quo de defendendo regno consilia haberentur. Hac vsi diligentia Gubernatores visi sunt regnum velle munire, ac contra regem Philippum arma parare: tamen neq; ad conducendos milites Barreto pecuniam dederunt, nec præfectis regionum, oppidorum, & arcium ea, quæ ad propugnationem & defensionem vsui forent, suggesserunt, hinc populi Portugalensis odium, hinc regis Philippi potentiam & offensionem reformidantes. vnde nec cum pace illi regnum detulere, nec bello regni possessione prohibuere, neutri ob id chari. Et rex Philippus post nunciatam regis Henrici mortẽ creauit imperatorem exercitus Ferdinandum Aluarum Toletanum Ducem Albæ, vnum ex primarijs totius Hispaniæ, ac rei militaris scientissimum virum: eumque iussit in extremos fines Castellæ, quibuscũ Portugalia continens est, proficisci, ibiq; totum exercitum maturissimè contrahere. Tum etiam ad Alfonsum Peretium Gusmanum cognomento Bonum Ducẽ Metimnæ Sidoniæ in Bætica confi-

Metimna Sidonia olim Asyla.

confini Algarbijs; & ad Petrum Portocarrerum Marchionem Villænouæ, & ad Petrum Velaſcum Paxauguſtæ præfectum, & ad Beltranum à Cueua Alburquequenſium Ducem in extrema Caſtella Tranſtaganis Portugalenſibus finitimos; & ad Petrum Gartiam Epiſcopum Cauritanum, & ad Rodericum Paccecum Marchionẽ Seralui, & ad Hieronymum Fontium præfectum Mirobricæ partim in nouæ, partim in veteris Caſtellæ finibus vicinos Ciſtaganis; & ad Didacum Henrichium Guſmanũ Comitem Albæ, & ad Io. Alfonſum Pimentelium Comitem Beneuentanum in eiſdem veteris Caſtellæ finibus Trãſmontanis propinquos; & ad Gaſparem Portocarrerum Comitem Montis regij, & ad Gartiam Sarmẽtum Sotomaiorem Dominum Saluaterræ, & ad Didacum Thurecrematum Epiſcopum Tydenſem, & ad Petrum Fernandum Caſtrẽſem Comitem Lemi in Callæcia Interamnenſibus proximos ſcripſit, vt quas poſſent copias cogerent, atque in armis ad omnem caſum paratas haberent: rem frumentariam curarent, neque in Portugaliam vlla cibaria inferri ſinerent: flumina, loca, regiones, oppida, arces Portugaliæ benè perſpicerent, ac diligenter fines ſuos cuſtodirent; & Portugalenſes omnes, quotquot in fines ſuos introirent, obſeruarent, qui, cur, qua via, ac quomodo aduenirent. cæterùm amicè & beneuolè ſe cum Portugalenſibus gererẽt, & de æquitate ſuæ cauſæ illos docerent, ac promiſſis & beneficijs allicerent. Atque etiam ſtatuit Paxauguſtam ire, oppidum in extrema Caſtella Portugaliæ

Paxaug. hodie Badajos.

Caurita hodie Coria.

Mirobr. hodie Ciudad Rodrigo.

Beneuente olim Maliaca.

Tyde vulgò Tuy.

tugaliæ proximum, vbi exercitus componendus erat, vt vel amicè, aut vi Portugaliæ possessionem adiret; ac si vis vlla adhibenda esset, illam sua præsentia temperaret. Nam omnino ius suum exequi statuerat, bono tamen modo, vt neque in negligendo stoliditas, neque in repetendo reprehenderetur acerbitas. Itaque IIII. Non. Martij Madridio proficiscitur: ac reginam cum liberis subsequi iubet. atq; ad ædem S. Mariæ ad Aquas Lupias veniunt: in qua regi Henrico iusta magnificè persoluunt. At Portugaliæ Gubernatores vt regem Philippum Madridio profectum, & Portugaliæ finibus appropinquare audierunt, Gasparem Casalem Episcopum Conimbricensem & Emanuelem Melum Oratores ei obuiam miserunt, qui illum orarent, vt ne armis Portugaliam peteret, sed denunciationem expectaret, quæ in totius regni concilio quamproximè fieret. Oratores regem Philippum ad Aquas Lupias conuenere; atque illi quæ in mandatis habebant exposuerunt, vt armis abstineret, denunciationem expectaret. Gubernatoribus fas non esse regnum cui velint ipsi tradere, sed cui delecti à rege Henrico iudices adiudicauerint. idque eos se facturos iurasse. Sin aliter agerent, non modò iusiurandum violaturos, sed etiam regni competitoribus iniuriã facturos. atque etiam si vellent absque iudicibus illi regnum tradere, nihilominùs absque totius regni concilio id facere nullo pacto posse. Adhæc æquũ esse ipsum regem Philippum vnà cum alijs competitoribus causam ijs iudicibus committere, qui inter

Madrid. olim Mãtua Carpentanorum.

F ipsos

ipſos conueniant. Quibus rex Philippus reſpondit, Laudare ſe Gubernatorum in remp. ſtudium, quod ex ipſa legatione intelligit, atq; optare ſibi fas eſſe ipſorum poſtulatis ſatisfacere, ſicut omnibus in rebus morem geret, quarum æqua, & honeſta erit poſtulatio: tamen neque ius ſuum ferre, neque regni vtilitatem pati, vt illis de his, quæ poſtulant, obſequatur. Verùm illos pro æquo & bono facturos, ſi, cùm ius ſuum optimum, & iudicem cauſæ nullum eſſe idoneum agnoſcant, cuius ſententiæ ſtare oporteat, regnum ſibi deferent, nec moram vllam interponent; quando omnis mora magnum rebus ſuis procreare periculum poteſt. Nec iuriſiurandi religionem, qua ſe aſtrictos aiunt, vllam cenſeri: quoniam vanum eſt iuſiurandum, quo quis iurat ſe id facturum, quod fieri non poteſt, aut certè non debet. Itaque ſe illis ſuadere, vt omni mora reiecta ſibi regni à Deo dati poſſeſsionem tradant, & fidẽ publicam dent. id quod etiam rex Henricus faciendum ab illis iudicauit. Debere autem ipſos & ad Dei voluntatem, & ad regis Henrici ſententiam ſuos ſenſus & animos accommodare. Quod ſi fecerint, quemadmodum eos facturos pro ipſorum probitate & prudentia ſperat, ſe illos multis beneficijs ornaturum, non ſolùm ijs, quæ à Duce Oſunæ propoſita ſunt, ſed etiam alijs, quæ honeſta, & opportuna fuerint. Deinde poſt datam funeri auunculi operam ex Aquis Lupijs profectus, Emeritam petijt. Eumq́ue rurſum legati Emeritæ conueniunt: eadem, quæ antè, poſcunt, vt bello ſuperſedeat, cõ-

Emerita vulgò Merida.

uentum

uentum regni fieri patiatur, renunciationem expectet. Gubernatores non posse aliter illi regnum deferre & iurisiurandi propria religione, & aliorum ratione. Quos rex ijsdem responsis,quæ antè dederat, à se dimisit. Ac mox Emerita discedens,Paxaugustam III.m.pass.hinc à Portugaliæ finibus peruenit, vsus lentis itineribus, vt spacium esset contrahendi exercitus. Et Portugaliæ Gubernatores quatuor (nam quintum Ioannem Telium Collegam Olysiponem præmiserant, qui eius Ciuitatis rebus præesset) initio mensis Iunij ex Almerino Setubal abierunt. vbi totius regni concilium indixere. A quorum discessu Antonius liberiùs sese gerere cœpit, non iudicum sententias, non Gubernatorum decreta, non denunciationem vllam regis expectare: conuenticula habere, Procuratores ciuitatum à concilio retrahere, nunc hos, nunc illos ambire, blanda oratione quemque appellare, &, si se regem fecerint, magna omnibus præmia polliceri. Eius studia rex Philippus intelligens, & Gubernatorum dubios animos cognoscens,ad Ferdinandum Aluarum Toletanum scripsit, qui Ellerenæ haud longè hinc erat,ex vicinis Bæticæ maritimis oris, & stationibus copias colligens,ac res belli proprias administrans, vt properaret omnes copias contrahere, atq; exercitum ad Paxaugustam componere. Toletanus Ferdinandum filium cum Sancio Auila militiæ magistro & Baptista Antonello architecto Paxaugustam ad deligendum castris locum misit: ipse interim militum numerũ iniuit. Recensita sunt

II. m. equitum, peditum XXII. m. præter VI. m. rusticanorum hominum, qui ferramenta ferebant cùm ad alios vsus, tùm ad sternendam viam, per quam bellica tormenta pertraherentur. Hispanorum accersitorum ex præsidijs Mediolani & Neapolis III. circiter m. quorum præfecti Petrus Sotomaior, & Petrus Gonzales Mendoza: collectorum verò in Hispania X.m. quibus præerant Ludouicus Henrichius, Gabriel Nignus, Antonius Morena, Petrus Ayala. Germanorum III. m.& D. sub imperio Comitis Hieronymi Lodronis. Italorum IIII. m.& D. quorum præfecti Prosper Columna, Vincentius Caraffa, Carolus Spinellus Petro Medici parebant. Etsi enim longè plures Itali & Germani nauibus aduecti fuerant, tamen ad Calpem iuxta fretum Herculeum in statiuis magnam eorum partem vis morbi absumpserat. Postquàm Ferdinandus filius locum castris delegit in planitie, quæ inter flumina Seuerum & Anam iacet, vulgari nomine Cantillana, eò exercitum conduxit, & tormenta ænea LIIII. cum magna copia pulueris tormentarij, quibus Franciscus Alaua præerat; & ad pertrahenda ipsa tormenta carros D. & ad ferenda cibaria carros ad VI.m. Simulq; Aluarum Bazanum regiæ classis præfectum litteris monitum fecit, vt classem ad omne imperium instructam paratamq; haberet. At Portugaliæ Gubernatores nec regi Philippo regnum deferunt, nec se contra eius arma muniunt, neq; de defensione, neque de deditione cogitant. Et concilium, quod de regni defensione instituerant,

Calpe vulgò Gibraltar.

ſtituerant, non ad prouidendas res bello neceſſarias, ſed ad excitandos populorum animos contra Caſtellanos frequenter conuocatur. In quo multus eſt Martinus quidam Gonzales, vir ſacris initiatus: cuius conſilio litteræ ad Epiſcopos ciuitatum, & religioſarum familiarum præfectos ſcriptæ fuerant, vt concionatores in templis populum ad defendendam communem libertatem & ſalutem adhortarentur. Vnde à multis ſæpe contra regem Philippum & Caſtellanos habitæ ſunt orationes non pietatis & religionis, ſed odiorum & iniuriarum plenæ. Rex Philippus rebus omnibus ad bellum comparatis, tametſi populi Portugalenſis temeritas, Gubernatorum tarditas, Antonij machinationes omnem cunctationem reijcere, quæ multorum bonorum ſæpe parit amiſsionem, & exercitum in Portugaliam quamprimùm immittere ſuadent, tamen priuſquàm id faciat, vt æquitatem ſequi, non vim ſuſcipere videatur, Gubernatores præmonet ſe poſthàc nihil cunctaturum, quin in Portugaliam à Deo ſibi datam ingrediatur; cùm omnis temporis dilatio plena periculorum ſit. Sole clarius eſſe aſtu peti à ſe vt denunciationem expectet, vt interim auxilia contra ſe comparent, vel caſus aliquis interueniat, qui regni poſſeſsionem impediat. Regni concilium in menſem Maium ab ipſis indictum: menſem Maium elapſum eſſe, ac nullosdum Antiſtites, aut Dynaſtas, aut ciuitatum Procuratores conueniſſe. quinimmo permultas ciuitates adhuc nullos procuratores feciſſe, nec facere velle. Se non ignorare

rare quæ à quibusdam Portugalensibus cum exteris hominibus contra se agantur. Sed neque sibi vtile classem, cùm nauigationis idoneum tempus est, inclusam in portu contineri, non maritimas oras Portugaliæ custodiri, non exterorum auxilia prohiberi, non inimicorum accessum vetari: neque æquum esse ingentem exercitum in eisdem locis diutius retineri, cibaria frustra consumi, fideles sibi Castellanos pluribus incommodis affici, ac bonos Portugalenses sibi legitimo domino parere volentes ab improbis ciuibus vexari, qui reip. tranquillitatem malis consilijs, & conatibus perturbant. Testificari tamē se nihil cuiquam hostile facturum, qui non ad vlciscendum, sed ad benè promerendum de suis Portugalensibus veniat. Quòd si qui fortè insolenter, & sine iudicio restiterint, eos debellaturū; reliquos summa charitate amplexurum, ac singularibus beneficijs ornaturum. Atque ad præfectos regionum & vrbium vicinarum Portugaliæ scribit, vt finitimis Portugalensibus ius suum in Portugaliæ regnum explicent, & Gubernatorum tarditatem ostendant: suam quoque mentem, & armorum consilium exprimant, quòd contra perniciosos homines tantùm capiantur: postremò commoneant, vt se verum & legitimum regem haud repugnanter recipiant, à quo multis & magnis beneficijs afficiendi sint; non factiosorum hominum consilia sequantur, quibus aliquando se, ac sua bona perditum eant. Ipsósque præfectos facit procuratores, qui eos, qui se dedāt, in suam ditionem accipiant, & immunitatibus suo

nomi-

nomine donent. Itemq; per legatos suos Portugaliæ Gubernatoribus denunciauit, vt sibi regnum traderent, ad quem probè scirent ab Henrici morte iure optimo peruenisse: neve posthàc regni bona, & vectigalia administrarent; quorum administratio ad se regem pertineat. Cæterùm nullo se modo laturum, vt illorum cunctatione ius suum deterius fiat. Sed Gubernatores huic ter à legatis factæ denunciationi nequaquam paruere. Tunc ad Eluios, & Oliuentinos proximos populos Petrum Velascum Paxaugustæ præfectum cum litteris & iure procuratorio in suam ditionem illos accipiendi misit. Is primò Eluem VIII.m.pass. à Paxaugusta iuit: eamque ingressus, in templum, quod iuxta portam est, concessit: vnde Episcopo, & vrbis præfecto, ac Senatui significauit se regis ad eos litteras ferre. Illi omnes eodem in templo conuenere: ac lectis litteris, quibus monebantur regẽ Philippum pro vero & legitimo rege Portugaliæ habere, ac fidem huius reipublicam Petro Velasco suo procuratori dare, vt in diuersas partes diuisi erant, sic in diuersas sententias discessere. Quidam obtemperandum, quidam repugnandum, quidam à Gubernatoribus responsum expectandum aiebant. Sed cùm Velascus tantùm diem vnum ad consultandum concederet, Episcopus omnium nomine poposcit regis exercitum ad vrbem propiùs adduci, vt apud Gubernatores & cæteros Portugalenses iustam deditionis excusationem haberent. Cui postulationi Velascus non concedendum ostendit, quòd exercitus facilè adduci,

ſed ſine multis ipſorum damnis & incommodis reduci non poſſet; quòd maiorem gratiam à rege ſpótè ſe, quàm vlla cum tergiuerſatione dando conſequerentur; quòd alijs ciuitatibus exemplum nõ bonum daretur, quæ idem ſibi concedi etiam peteret; quòd omnis tyrannidis ſpecies, quæ vim habet cũ iniuſtitia coniunctam, à rege Philippo abeſſe debet, qui ius ſuum poſtulat. Sed dum noctis ſpacium ad deliberandum capiunt, Antonius Melus vrbis præfectus in arce Velaſcum ad cœnam inuitat; atque interim Gaſparem Britum clam ad Ioannem Aceuedum Portugaliæ Architalaſſum, XVIII. m. paſſ. hinc, Extremutium mittit flagitatum contra regis Philippi arma ſubſidium. Quam rem Velaſcus ab amicis, & ſpeculatoribus, quos circa vrbem diſpoſuerat, cognoſcens, ſtatim ad Ferdinandum Aluarum Toletanum ſcripſit, vt manum expeditorum militum ad ſe quamcitiſsimè mitteret, quæ ab vrbis præfecto accerſita ſubſidia præueniret. Aceuedus DC. pedites, & XL. equites; Toletanus II. m. peditum, & CC. equites eadem nocte miſit. Vbi dies illuxit, conuocata concione Velaſcus conqueſtus eſt ſe hoſpitalitatis ſpecie prodi, & cõtra regem Philippum copias in ipſo conſultationis tempore acciri. Tum eos cõmonuit ne à iuſto & bono vel proprijs, vel alienis odijs impediantur: à ſe contra maleuolorum audaciam ſatis eſſe prouiſum. Dum hæc diceret, multa ſigna cohortium à regijs caſtris ad vrbem appropinquantium conſpecta ſunt. Vnde & verbis amicorum, & metu ſignorum victis Antonij

Architalaſſus vulgò Almirãte.

Meli

Meli & ſuorum animis, regis Philippi nomen tota vrbe conclamatum eſt. Quamobrem cohortes regiæ in caſtra reuerterunt, & quas Aceuedus mittebat, cũ M.D.paſſ.abeſſent, regredi admonitæ ſunt. quæ hoc indignantes Eluiorum agrum, quô vadebant, hoſtiliter vaſtarunt. Eluij Paxauguſtam iuerunt fidem regi Philippo datum: à quo humaniſſimè accepti, ac magnis beneficijs affecti ſunt. Velaſcus ad Oliuentinos profectus eſt. In his etſi nonnulli à rege Philippo, tamen plures à Catharina Ducis Brigantini vxore erant: atque in his Aluarus Pereira præfectus arcis pro patre ſuo Comite Tentubalenſi. Proinde Velaſcum primò intra vrbem recipere noluerunt: deinde receptum primores ciuitatis non modò audire defugerunt, ſed etiã comprehendere voluerunt. Ille ad plebem, quæ in foro erat, huiuſcemodi orationem habuit. Me rex Philippus ad vos Oliuentini mittit, quos ſuo nomine moneam, vt ſibi vero ac legitimo regi parere velitis, ad quem à regis Henrici morte, cui ſanguinis cognatione proximus erat, Portugalia iure peruenit. Quod quidem multis de cauſis facere debetis. Primùm quia æquum eſt obedire legitimo regi. & regem Philippum regis Henrici legitimum ſucceſſorem eſſe tum ipſiuſmet regis Henrici ſententia, & voluntas declarauit, tum omnium ferè iuriſperitorum ſcripta teſtantur. Deinde quia parẽdo non tantùm veſtris vtilitatibus, ſed etiam totius regni tranquillitati conſuletis. ſiquidem veſtrum exemplum reliquæ ciuitates imitabuntur. Si obe-

dientes eritis, pax totius regni ſequetur; ſin reſiſtetis, bellum incendetis, quod ſinè dubio vobis omnium peſsimè ceſſerit. Nam vos Oliuentini, qui belli periculis primi expoſiti eſtis, mala, quæ bellũ afferre ſolet, primi ſubibitis. vos agros vaſtari, prædas agi, tecta incendi, mortales capi, & (quod morte grauius eſt) veſtros liberos & vxores quæ victori collibuerit pati ingenti veſtro cum dolore cernetis. alij mox veſtro malo ſapere didicerint. Nec equidem video quæ vobis opes ſint ad defendendam vrbem contra maximum & fortiſsimum exercitum. Non foſſæ, non mœnia, non munitiones vllæ, per quas miles non in vrbem irrumpat. non arces, non tormenta, non auxilia, quibus aduerſariorum copias à veſtris ædibus arceatis. Cur Oliuentini præcipites vos ac veſtros liberos, & vxores in tantas miſerias fruſtra contra diuina, & humana iura proijcere vultis potiùs, quàm veſtri regis gratiam inire; qui non ſolùm veſtras veteres immunitates & priuilegia confirmabit, ſed nouis etiam vos honoribus & beneficijs augebit? Nec video cur vllam ſententiam Gubernatorum expectetis: quorum nimiam tarditatem ſibi & alijs inutilem vos ipſi videtis; qui etiam benè perſpicitis à regis Henrici morte Portugaliam ad regem Philippum legibus obueniſſe; & detrimentoſum ei eſſe tantum exercitum in eiſdem locis in nullum vſum diutius continere; atque interim pernicioſis hominibus tẽpus dare contra ſe exteros homines aduocandi. Quamobrem Oliuentini ego, cui veſtra ſalus æquè

porrò,

porrò, ac meorum ciuium curæ eſt, vos oro & obteſtor, vt vobis ſapiatis, nec contra verum & iuſtũ nitamini, ac regis Philippi beneficentia vti malitis, quàm vim eius temere experiri. Mihi ipſe rex Philippus ius procuratorium dedit vos in ſuam ditionem accipiendi, & veſtra, & quæ à Duce Oſunæ propoſita ſunt priuilegia ſuo nomine confirmandi. Hac oratione cùm plebis aſſenſionem captaſſet, multis comitantibus ad propinquum locum abijt, in quem multos nobiles cõueniſſe audiebat. quibus idem ſuaſit. ac vix dicendi finem fecerat, cùm M. Antonius Iuſtinianus Ligur alta voce regem Philippum regem Portugaliæ conclamauit: ac mox vna, eademque voce omnes eundem Portugaliæ regẽ conclamarunt. Ad quam vocem qui ſe in tectis abdiderant principes ciuitatis, in forum egreſsi ſunt, atque in loco ſacro fidem omnes ſuam regi Philippo dederunt. Altero die Nunius Marinus arcem, quam pro Aluaro Pereira tenebat, Velaſco tradidit. Ac rex Philippus Oliuentinos eiſdem, quibus Eluios, immunitatibus & priuilegijs donáuit. Horum deditio, quorum exitum omnes expectabãt, permagnum momentum ad attrahendas alias ciuitates in ditionem regis Philippi attulit. Tunc Portalegre & Campus Maior vicinæ vrbes, in quas Hieronymus Mendoza cum eiſdem litteris & iure procuratorio, quibuſcum Velaſcus, miſſus fuerat, in regis Philippi ditionem datæ ſunt; ac pleræque aliæ in extremis Portugaliæ finibus. At arx oppidi, quod à loci amœnitate vulgò Villamuitioſam no-

minant, Ducis Brigantini, ab habitatoribus propter contagionem deserti XVIII.m.pass. à Cantillana Paxaugustæ, sic capta est. Qui tormentis in arce præerat, notus erat Cisnero cuidam in castris regis Philippi. Is illi multa pollicendo persuasit, vt se nocte media in arcem intromitteret. Itaque cum delecta manu, quam Sancius Auila ducebat, tempesta nocte ad Villamuitiosam accessit, ac quarta vigilia in fossam, quæ arcem cingit, insilijt, & ex ea scalas ad arcis murũ apposuit, ac summum cepit. Arcis custos dormiebat; sed multo militum & armorum strepitu excitatus ex somno cõprehensum vnà cum arce se sensit. Quæ res vniuersis Duci Brigantino subiectis populis magnum terrorem iniecit: qui magnum defensionis suæ præsidium in hac arce habere putauerant. Dum hæc in Portugaliæ finibus geruntur, Antonius Scalabi familiares & amicos suos ad visendum locum inuitat, qui vrbis propugnaculo designabatur in tumulo, qui iunctus mœnibus (nam oppidum in collibus positum est) Tago imminet. In quem cùm populus conuenisset, sutor quidam, sicut instructus erat, eductum è vagina gladium, in cuius cuspide pannum lineum candidi coloris infixerat, altè dextra extulit, ac magna voce Antonium regem acclamauit. quam vocem reliqui excipientes similiter illum regẽ acclamarunt, nequicquam eos inhibente oppidi præfecto. Ac mox cum eadem acclamatione Antonium in Curiam fractis foribus, quas quidam Senatores occluserant, introduxerunt, & fidem illi publicè dederunt.

dederunt. Quod facinus nonnulli in Antonio quidem vt inconſideratum damnarunt, quòd cauſa cecidiſſet ex violato iureiurando, quo iurauerat ſe Gubernatorum decretis obtemperaturum: in Scalabitanis verò, vt intempeſtiuum reprehenderunt, quòd vel multo antè factum oportuiſſet, vt tempus ad muniendum ſe contra regis Philippi exercitum fuiſſet, vel expectandum quoad regis exercitus in Portugaliæ fines ingreſſus eſſet, vt iuſta cauſa Portugalenſes ad arma pro communi defenſione concitaſſe videretur. nunc regis Philippi cauſam ab Antonij & Scalabitanorũ audacia factam eſſe æquiorem: illiq; datam anſam ad inferenda infenſa ſigna in Portugaliam. Plures tamen factum laudarunt, & Antonium ad capiendum bellum contra regem Philippum impulerunt; inprimis Epiſcopus Igæditanienſis, & Comes Viminoſenſis. quorum oratio his rationibus nitebatur. Quòd ab innato odio cõtra Caſtellanos Portugalẽſes omnes ſub eius imperium vna mente animoq; concurrerent. atq; etiam Galli, Belgæ, Angli Hiſpanorum odio Portugalẽſibus auxilio venirent. prætereà Turca cum claſſe vel Siciliam, vel Italiam inuadens regis Philippi vires diſtraheret, atque imbecilliores redderet. proinde regem Philippũ in Portugalia magnum exercitum habere multo tempore non poſſe. quem verò nunc habet, paruum, & inertem eſſe, ex Hiſpanis tyronibus confectum, ac multorum Italorum & Germanorum morte extenuatum. Atque ex his, qui cõtra regem Philippum Antonium oppoſuere,

quidam

quidam illi suaserunt, vt defensoris nomen, non regis acciperet. quoniam defensoris nomen in tot dissensionibus & motibus omnium auribus iucundius foret; & posset, si res aliquando postularet, sinè vlla indignitate deponi: non item regis; quod, præterquàm quòd arrogantius est, si bellum malè cederet, nunquam pateretur in eas conditiones eum descendere, in quas rerum necessitas cogeret. quòd si ex sententia res succederet, tunc omnes illi vltro regis nomen & insignia delaturos. Verùm Antonius etsi primò professus est se non regem, sed communis libertatis defensorem esse, tamen deinde vel imprudentium hominum consilia sequens, vel sese nimiùm diligens, relicto defensoris, nomen regis accepit. Equidem leues homines ambitio facilè vincit. Vbi verò rex à Scalabitanis est factus, in animo habuit Setubal ad Gubernatores ire, quos sibi adiũgeret: sed mutata deinde sententia, non Setubal, sed Olysiponem ire decreuit, caput regni, fretus ciuium voluntatibus, quorum exemplo alias ciuitates ad se attraheret. Quod Senatus Olysiponensis intelligens, Ioannem Telium, quem à collegis missum ex Almerino Olysiponem suprà memoraui, id temporis commorantem Bethlem admonuit, vt in vrbem veniret, atque Antonium introitu prohiberet, quem cum desiderio plebes expectaret. sibi satis virium non esse ad resistendum: & Petrum Cugnam vrbis præfectum in ea defendenda remissiorem factum; quòd vrbis defensionẽ ad Gubernatorem pertinere diceret; ipse nec Antonio contraire,

traire, nec de ſuo munere argui vellet, Telius, quòd item nec Antonio aduerſari vellet, nec videri ſuo muneri deeſſe, in vrbem concedere noluit, ſed ex vicinis agris milites cogi iuſsit. è quibus vna dumtaxat contracta cohors. cuius ducem Bartholomæum Oliueram D. paſſ. extra vrbem via, quæ Scalabim eſt, conſidere iuſsit; neque vllam rem aliam illi certam mandauit. ac Franciſcum Telium fratrē ſuum cum Didaco Soſa venienti Antonio obuiam miſit: cui ſuaderent nomen regis deponere, nec cōtra Gubernatorum voluntatem quicquam facere. Qui Antonio D. paſſ. ab vrbe obuiam facti, poſt conſalutationem quæ Ioannes Telius mandauerat loquuti ſunt. Ad quæ mox reſponſurum ſe Antonius dixit: mediuſque inter illos repugnante nemine ad vrbem proceſsit: ac portæ appropinquans, quæ Moraria dicitur, à plebe rex ſalutatus, & in vrbem exceptus, & in curiam more regio deductus eſt. In qua Emanuel Fonſeca Pintus Senator nonnullis nobilibus & magiſtratibus præſentibus hæc verba fecit. Caſtellanorum rex Portugalenſes cum exercitu in Portugaliam ingreſſus eſt: neque voluit, neque vult de regni ſucceſsione ſententiam vllam expectare. Quare cauſa minimè extat, cur poſthàc Gubernatores imperium gerant: & iuriſiurandi religionem, quo nos iurauimus Gubernatorum decretis & ſententijs obtemperaturos quoad de regni ſucceſsione dijudicatum fuerit, ego nullā ampliùs eſſe iudico. Sed vt Caſtellanorū regis violentiæ reſiſtamus, nobis rege opus eſt, à quo defendamur,

damur, atque tegamur, ni velimus in manus hostium venire. Vos autem ipsi tanquam Portugalēsium principes, quando rex Henricus absque legitimo successore decessit, & necessitas cogit, nunc absq; aliorum populorum conuentu regem creare potestis. Ad cuius orationem omnes vno ore responderunt, Post regis Henrici mortem sibi semper in animo fuisse regem creare Antoniū, quòd regis Emanuelis nepos sit, Ludouici filius, multis, magnisq; virtutibus ornatus, à Deo etiam ex plurimis, grauissimisq; periculis, quæ omnibus nota sunt, ereptus, & in hæc turbulentissima tempora reseruatus. His de causis se nunc ipsum Antonium creare Portugalensium regem: & creationem eiusdem regis à Scalabitanis factam approbare: atque ipsi profiteri, & polliceri operam suam & studium ad res omnes bellicas, atq; ciuiles. Tunc ab eo petierunt, vti more maiorū iuraret se ab alijs regibus datas Portugalensibus ciuitatibus immunitates, & priuilegia seruaturum. Quod ab Antonio protinus factum est. Deinde vexillum regium expandentes, & è curiæ fenestris efferentes, Antonium ter alta voce Portugalensium regem acclamarunt, & acclamari ab omnibus iusserunt. Post è curia in summum templum illum adduxerunt; atq; illinc per multas vrbis plateas & vicos in arcem cum eadem acclamatione, ac multo tubarum tibiarum tympanorumq; sonitu deduxerunt. vbi vexillum regium collocatum est. & Fonseca arcis claues Hieronymo Payuæ eius præfecto Antonij nomine deinceps retinendas

das

das tradidit. At Ioannes Telius vt Antonium in vrbem ingressum, & regem creatum accepit, cum vno Didaco Lupio à Sequeira triremium præfecto (nam cæteri triremium nauiumq́ue præfecti ad imperium Antonij sese applicuerant) prætoriam triremim conscendens Setubal adnauigauit. Sed illum Gubernatores & portu prohiberi, & oppido excludi mandarunt: posteà tanquam priuatum ad dicendam causam in concilium admiserunt: & neglectionem officij,& peruersitatem increpuerũt. Et Antonius ad omnes Portugaliæ ciuitates litteras scripsit, se communi omnium consensu Olysipone regem esse creatum, sibiq́ue posthàc esse parendũ: & ne quis deinceps Gubernatoribus pareret, aut alium, quàm se, regem haberet, edicto sanxit,ijs, qui facerent contra, pœnam capitis adscribens.
Magnis quoque pollicitationibus arcium præfectis suasit, vt ipsas vel in suam potestatem traderent, vel suo nomine retinerent. Ac quædam ciuitates in Antonij verba iurarunt, quædam à Gubernatorum authoritate discedere noluerunt, quædam sub regis Philippi imperium concesserunt, præsertim eæ, quæ in extremis Portugaliæ finibus sunt. Præfecti autem arcium vel ipsarum defendendarum desperatione, vel præmiorum spe, vel cognatorum & necessariorum verbis commoti illas Antonio tradidere. quanquam Tristanus Vasæus aliquantum est cunctatus arcem Sancti Iuliani tradere: & Antonius Castrensis iam arcem Cascalis, cùm primũ Antonius à plebe rex creatus est,deseruerat. Cæte-

H rùm

rùm Antonius ad alliciendos Gubernatorum animos, & cognoſcendam oppidanorum voluntatem Comitem Viminoſenſem Setubal miſit. Setubalẽſium ſumma in Antonium voluntas fuit: at Gubernatores nulla ratione adduci potuerunt, vt ad Antonium accederent. Itaque ex vicinis pagis coactas aliquot cohortes Antonius Setubal præmiſit, monens ſe mox eôdem iturum. Quare tres Gubernatores cum aliquot nobilibus clam naui perfugerunt ad oppidum Aiamontem, quod in Bætica ad oſtiũ fluminis Anæ eſt. quos Dux Metimnæ Sidoniæ, qui illi oræ præerat, benigniſsimè excepit. Archiepiſcopus Olyſsiponenſis & Ioannes Telius, alter ſua dignitate, alter Antonij in ſe ac ſuos voluntate, confiſi remanſerunt. Dux Brigantinus, qui neque cum rege Philippo, neque cum Antonio conuenire vnquam voluit, neque gratia apud nobiles, neq; authoritate apud plebem valens plurimùm, timens aliquam ab Antonio indignitatem ad ſua ſe oppida recepit. Miniſtri regis Philippi diuerſis vijs alius alia Paxauguſtam abierunt. Antonius cognita Gubernatorum & aliorum fuga, confeſtim flumen tranſmiſit, ac Setubal contendit: receptuſq; magna cum pompa à Setubalenſibus eſt. At, qui Aiamõtem perfugerant, Gubernatores in Caſtromerinum oppidum, quod contra Aiamontem in Portugalia eſt, iuerunt: ibique regem Philippum renunciarũt verum, & legitimum Portugaliæ hæredem; Antonium verò ſpurium, hoſtem patriæ, & perduellem. Id quod Aiamonte facere noluerunt, ne aut alieno

loco,

loco,aut coactè id fecisse viderentur. Atque hanc suam renunciationem per Ferdinandum Norugnã nobilem Olysiponensem regi Philippo significarunt. Dux Brigantinus vt Setubale excesit, ad regem Philippum suo & Catharinæ vxoris suæ nomine scripsit, quòd illi sua iura cederet, dum æqua præmia sponderet, quæ cum Antonio pacisci ab vniuersis Portugalensibus admonetur: rogauitque vt citò responderet, quòd maturè consultum rebus suis vellet. Cui rex Philippus respondit, se illi de discessu è Setubale gratulari,quòd indignitatem aliquam id loci tandem aliquando pertulisset.Iurium cessione verò sibi opus non esse. Sua iura ita per se firma & rata esse, vt nulla accessione indigeant. nihilominus se eius & Catharinæ rebus,vt propinquũ decet,fauturum. Hoc temporis spacio Sebastianus Britus vrbis præfectus post Petrum Cugnam, qui relicta eius custodia in villam secesserat, cum multis collectitijs copijs ad oppugnandam arcem Sancti Iuliani Olysipone profectus est: quæ ex omnibus vicinis arcibus vna in potestatem Antonij nõdum tradita erat. Verùm Tristanus Vasæus, cùm reliquarum arcium præfecti se Antonio dedidissent, & idem ipse facere à cognatis & amicis rogaretur, atque insuper ab Antonio magnis præmijs sollicitaretur, quam Gubernatorum nomine hactenus tenuerat, posthàc Antonij nomine se retenturum arcem promisit. Itaque Britus dimissa obsidione in vrbem reuertit. Antonius quoque compositis Setubalensium rebus, contra multorum consilium, qui

Setubali eum remanere voluissent, vt procul à regni sede bellum gereret, Olysiponem redijt; ac solēni apparatu exceptus; eiusq; aduentu dies festus tota vrbe cum saltationibus & cantibus actus est, muliere æthiopissa similiũ sibi fœminarum ducente cohortem, atq; infurnibulũ pro telo gestante, vt illius mulieris memoriã referret, quã Portugalenses memorant olim septẽ Castellanos infurnibulo prostrasse. Atque huiusmodi ludicra, & arrogantiæ plena facinora in Castellanorum contemptum permulta alia exhibuere, de se ipsis arrogantiùs gloriantes, nec modum tamen vllum, quo se ab illorum armis defenderent, inquirentes. Rex Philippus cognoscens quæ ab Antonio, quæque à multitudine in Portugalia fierent, quamuìs statuisset bello interesse, tamen pro tempore mutato consilio, Toletano imperauit, vt si videret aduersarios non ex iure agere, sed velle vi regnum occupare, conseruandi ac defendendi iuris sui causa exercitum in Portugaliam inferret: atq; eos, qui se dederent, benignè reciperet, qui contra starent, armis subigeret. monuitque ne hostile quicqaum faceret: vt nullus animus in nocendo infestus appareret, tantùm in castigando seueritas adesset. Ac præcepit ne pateretur à quoquam segetes & frumenta, quæ maturuerant, corrumpi: quòd ipsi maiori vsui, quàm hostibus futura essent. Prætereà edictum in Antonium & eius fautores, quale in perduelles proscribi solet, edixit. Toletanus è Cantillana Portugaliam versùs castra mouit: ac rex cum regina & liberis ad visendum

dum exercitum iter facientem M. circiter paſſ. Paxaugusta egreſſus eſt. Duæ hinc viæ Olyſsiponem Toletano monſtrabantur, ad quam occupandam omnes cogitationes & vires intendebat, quippè regni caput, quacum vniuerſam Portugaliam caperet, altera per Scalabim, altera per Setubal. In illa hæc commoda: quòd capto Scalabi hoſtis à multo commeatu illicò intercluderetur, ac reliquum iter facile & expeditum foret. Sed à Toletano hæ difficultates conſiderabantur, quòd nec pons in Tago facilè fieri, aut factus defendi; nec oppidum Scalabis natura munitum, ſi quibuſdam obuallaretur operibus, paruo negocio expugnari poſſet. timebatur prætereà ne aduerſariorum multitudo, quæ ex vicinis agris coiret, iter è Caſtella commeatum ad ſe ferentibus interſepiret. At in altera via multa incommoda cernebantur: primùm oppidi Setubalis expugnatio; deinde arcis, quæ III. m. paſſ. diſtat ab oppido; tum in Ciſtaganam tranſitus, & in terram arduus è nauibus ad Caſcale deſcenſus; ac triũ poſt arcium Caſcalis Sancti Iuliani & Bethlem oppugnationes, quæ multum temporis laboriſque requirerent. Toletanus tandem hac via primùm eundũ cenſuit, vt claſsi, quæ milites tormenta & cibaria multa comportabat, portum pararet. adhoc maris poſſeſsionẽ acquireret: vnde aduerſarijs commeatum & auxilia intercluderet. inſuper iunctis maritimis & terreſtribus copijs bellũ terra marique validior gereret. Et quoniam timendum erat, ne aut claſsis aduerſa tempeſtate Sacrum promontorium ſupe-

Sacrum Promõt. vulgò Cabo de ſan Vicẽte.

ſuperare non poſſet, ac Setubal in tempore aduenire, aut magna hoſtium manus in via occurrens iter ſuum remoraretur, cibaria in XL. dies portari voluit (cuius rei cauſa magnam vim carrorum cõparauerat) & hoſtem, quicumque adeſſet, ad pugnam elicere propoſuit, atque omnia, per quæ vaderet, loca præſidijs firmare, vt tutò ſemper è Caſtella ſibi commeatus adueheretur. Itaque II. m. peditum Petri Ayalæ cum C. equitibus ſub imperio Martini Padillæ Caſtellæ Præſidis circùm fines, qui Portugaliam à Caſtella dirimunt, relictis, vti Eluios, & Oliuentinos, vicinoſque illis populos in officio continerent, atque omnem impetum hoſtilem, ſi quem in exercitus terga fieri contingeret, propulſarent, iter Extremutium direxit. Oppidani conſpectu exercitus territi ſeſe dedere voluerunt: ſed eos Toletanus ſinè arce recipere noluit. Arcem Aceuedus, cuius ſuprà memini, tenebat, regi Philippo aduerſus. Is primò pertinaciter reſtitit: deinde oppidanorum precibus fatigatus, ac præſidiariorum militum virtuti & voluntatibus diffiſus, nec non Toletani comminationibus permotus ſe, & arcem dedidit. verùm ob peruicaciam in arcem Villæuitioſæ captiuus miſſus eſt. quanquam nonnulli cenſebãt grauius de homine ſupplicium ſumi oportere, vt eius pœna deinceps aliorum obſtinationẽ deuinceret. Recepto Extremutio Toletanus ad oppidum perrexit, quod Montem maiorem nominant: vbi Didacus Meneſius cum Comite Viminoſenſi ciues ad pugnandum hortabatur. ſed illi vaſtita-

Præſes vulgò Adelantado.

vastitatem agri, & direptionem oppidi metuentes de deditione cogitabant. quam, vt exercitus propiùs admotus est, fecerunt. Didacus Menesius relicta Transtagana cum Comite Viminosensi Olyssiponem ad Antonium abijt. Eodemque tempore Ciuitas Eborensis in Trãstagana nobilis, ac pleræq; aliæ in Portugaliæ confinijs in regis Philippi ditionẽ venerunt. Ex Monte maiore Toletanus Setubal perrexit. Quo explorato itinere Antonius milites, quos Scalabim antea miserat ratus hostem illac iter facturum, reuocauit, ac Setubal misit; duas etiam maiores & rostratas naues ad bellum aptas, quas Galeones vocant, vt vnà cum arce portus ostium ab hostili classe tuerentur. At Toletanus Ferdinandũ filium cum aliquot peditum equitumq; cohortibus ad explorandum Setubalis situm præmisit. qui vt ad vrbem accessit, inprimis fluentem in illam aquã dulcem auertit. altero post die cum exercitu eôdẽ ipse peruenit. positisq; castris per præconem ante Setubalis mœnia pronunciari iussit, Se non ad inferendum bellum, sed ad capiendam eius oppidi possessionem pro rege Philippo venire, ad quem hæreditas Portugaliæ iure obtigerat. ne resistant, & contra ius eant, monere. Setubalenses primò restitere: ac portis egressi cum suorum nece vim hostiũ breui certamine experti sunt: deinde vbi locata cõtra vrbis mœnia quatuor ænea tormenta viderunt, magis suis bonis, quàm Antonij beneuolentiæ cõsulentes, ad Toletanum legatos de deditione misêre, si vnà cum suis bonis conseruarentur. sed cum

pactione

pactione Toletanus eos recipere noluit: & vt regis Philippi potestati ac voluntati sese committerent suasit. Vnde qui vrbis præsidio impositi erant milites Galli & Angli, ad liberam deditionem inclinantem ciuium voluntatem cernentes, ne quam cõtumeliam à Castellanis paterentur, per vrbis muros sese demiserunt, ac nauibus, quæ ad litus religatæ erant, nocte socia diffugerunt. Setubalenses orta luce sine vlla pactione sese dedidere. quos Toletanus humaniter accepit, & conseruauit: cauitq; militibus ne cuiquam Setubalensi iniuriam facerent. quorum insolentiam & auaritiam cùm primò verbis cohibere non potuisset, aliquorum supplicio deinde repressit. De Setubalis deditione nuncius incertus & obscurus Olysiponem allatus vniuersam ciuitatem motu vario perturbauit. ac tres mulierculæ ad Antonium accedentes auxiliũ pro suis maritis orarunt: quos desertos à reliquis solos mœnia Setubalis ab vniuerso Castellanorum exercitu defendere aiebant. Antonius ad Comitem Viminosensem os conuertens, ipsum rogauit vellet ne illarum mulierum maritis opem ferre: eiq; annuenti iussit vt manum hominum pararet. Ad quæ verba conclamatum ad arma est. Concurrunt ad litus iuuenes ac senes, armati inermesque. naues vndique conquiruntur: aliæ in mare deducuntur, aliæ ad litus attrahuntur. complentur subitò omnes. Antonius cymba vectus cunctas circumit, gestitq; aspiciens multitudinem: nec tamẽ quid fieri debeat, aut velit imperat. Intereà nauis quædam ex alto

portum

portum subire conspicitur: arrectisq; animis nuncium de Setubale certum expectant. Intelligunt pro certo Setubal Castellanis deditum. quo nuncio alijs ferendi auxilij studium relaxatur, alijs occultus metus dissoluitur. atque hora diei nona in terrã è nauibus descendunt Solis ardore & inedia fessi. Ac nocte media rumor quidam pertulit Castellanos Olysiponem aduentare: mox fama à nocturno timore maior effecta auxit omnia vana. diuulgauit eos adesse, tum vrbis portas ingressos cuncta diripere, atque corrumpere. Fit tota vrbe strepitus atque tumultus. Domus, vici, plateæ clamoribus & vlulatibus implentur. quid quisq; agat ignorat, contegentibus omnia tenebris, nec quid speret, aut timeat habet. Sed lux adueniens rei vanitatem aperuit; & cum tenebris metus euanuit. Post hæc Simon Miranda dux eorum militum, quos Setubale diffugisse diximus, Olysiponem venit; atq; omnia, quæ acciderant, ordine enarrauit: sed eum proditionis accusatum Antonius in vincula coniecit. Toletanus postquàm oppido Setubale potitus est, arcẽ, cui nomen est ab Othone, III. m. pass. procul ab oppido ad ostium portus capere constituit: atq; huic negocio Prosperum Columnã præfecit. Arx Othonis ad radicem montis posita à sinistra sinus, quem (vt suprà dixi) influens Oceanus facit, latum III. m. longum XXX. m. pass. ipsa VI.^{m} pass. ab ostio, naues ab introitu arcet. Sed priusquàm tormenta locarẽtur, eius præfectus amicè commonitus est, vt ipsam vero Portugalensium regi traderet. At cùm ad tra-

dendam arcem nulla oratione induceretur, vi cogẽdus fuit. Verùm in locandis tormentis duæ difficultates erant, altera ab asperitate loci. nam saxa perrumpi, & solum inæquari oportebat. altera ab hostibus, qui ex arce & duabus rostratis nauibus, quas ab Antonio missas suprà monstrauimus, vi ignis emissis ex æneis tormentis ferreis globis opus disturbabant. Sed labore & industria cum aliquorũ iactura vtraq; difficultas superata est. Inæquato solo, duobusq; tormentis locatis, alteram nauim, à qua plus incommodi accipiebatur, acriter feriunt. nautæ nauim, ne laceretur, sublatis anchoris ac passis velis in interiorem partem sinus agunt. Præfectus arcis proditionem factam credens nauim ignitis ferreis globis icit. quorũ ictu malus cum antẽna perfractus aliquot sua ruina oppressit, aliquot vulnerauit. Post tertium oppugnationis diem Aluarus Bazanus cum classe LX. triremium; quarum VIII. Siculæ, quibus post correptum morbo Fabritium Columnam Alfonsus Leyua; XXII. Neapolitanæ, quibus Ioannes Cardona; reliquæ Hispanæ, quibus idem Aluarus peculiariter præerat; Gadibus profectus quo tempore Toletanus iusserat, atq; oram Algarbiorum præteruectus, oppidis, quæ in ea sunt, in regis Philippi ditionem receptis, aduenire conspectus est. Itaque præfectus arcis terra marique obsessum se videns, deditionis conditionẽ à Prospero Columna petijt, vt inuiolatus cum suis abiret: atque impetrauit, insciente Toletano. qui, ni Prosperi Columnæ sponsio intercessisset, illius auda-

audaciam punitam voluisset. Post arcem Othonis cum nauibus traditam Palmella proximum Setubali oppidum etiam Toletano traditum est. Ipse omnia, quæ capit, loca præsidijs munit. Ac paulò post Alfonsus Bazanus Aluari frater post fratrem Gadibus profectus cum XXX. onerariarum nauiũ classe, quæ multum commeatum ac bellicum apparatum portabant, Setubalis portũ tenuit. At verò Gregorius XIII. Pont. max. secum agitans nec Portugalenses ob magnum in Castellanos odium spontè sub regis Philippi ditionem ituros, nec regem Philippum ius, quod in Portugaliam habet, neglecturũ, metuensque ne ex hac dissensione bellum oriretur, quod rempub. Christianam affligeret, Alexandrum Riarium S. R. E. Cardinalem in Hispaniam legauerat, vt regem Philippum & Portugalenses ab armorum contentione retraheret. Riarius pridie Kalen. Maij Roma profectus, terrestri itinere primùm Barcinonem attigit. quò rex Philippus gratulatum illi in Hispaniam aduentum, & amici officia præstitum Lupium Auellanedam misit. Ille deinde & legationis suæ munere commonitus, & multorum nobilium Portugalensium litteris ad componendam pacem solicitatus, ad regem Philippum Paxaugustam aduenit. quem ægra valetudine affectum primis aduẽtus sui diebus adire non potuit: post meliusculè se habentem conuenit. atq; ita alloquutus est. Plurimam salutem rex Philippe tibi dicit, & apostolicam benedictionem Gregorius XIII, Pont. max. & cui optimè cupit, à

Deo quietam Portugaliæ possessionem exoptat. Ac certè magnam animo lætitiam cepit, cùm intellexit regem Henricum statuisse te Portugaliæ regem denunciare: ac quando id à rege Henrico factum non est, quòd morte præuentus sit, sperat ipsos Portugalenses victos ab æquitate facturos. Sed cùm sæpe te per Nunciũ suum admonuisset vt arma deponeres, ac iurisperitorum iudicio, quorum fides nulli suspecta esset, causam committeres; nec arma deposita, sed auctas copias ex multorum litteris ac nuncijs acciperet, timeretq́; ne relicto iuris certamine vim adhiberes, vnde Portugalensium odium magis accenderes, ex quo resp. Christiana turbaretur, & ipsa Portugalia prauis religionis erroribus inficeretur ab exteris nationibus, quarum auxilia accerserent, tum maiorum suorum exemplo, tum singulari in te beneuolentia motus me legatum ad te misit, qui suo te nomine commonefacerem, vt armis abstineres, nec solùm tuorum iurisperitorum, sed aliorum etiam iudicio stares. quandoquidem regis amplitudo non in multorum regnorum possessione, quæ vi sua mutabilia sunt, atque ad diuersos transferuntur, sed in iustitia posita est firmissimo imperij fundamento. Non tamen ob id inquit vt arma abijcias, quæ contra iniurias iustè sumuntur, sed ipso iure nitaris: in quo nemo te omnium interpellare poterit. Atque ipsemet Pontifex omomnem suam operam & auxilium contra eos pollicetur, qui tibi obstare voluerint. Sic & tu rectè regnare, & Portugalenses tibi iure obtemperare videbuntur.

debuntur. Cui rex Philippus ita respondit. Pontificis maximi voluntatem omnibus in rebus erga me semper optimã perspexi. Quarè de paterno eius in me animo semper illi ingẽtes ago, & habeo gratias. Atq; equidem velim intelligat me primùm iurisperitissimos omnes cuiusuis gentis etiam Portugalẽses de meo in Portugaliam iure consuluisse, omnesq; respondisse sine vlla controuersia optimum esse. Quod deinde rex Henricus consultum & exploratum habens, me per Antonium Pineirũ Episcopum Leriensem in concilio Almerini conuocato regem Portugaliæ declarauit. Ex quo permulti Portugalenses regnum mihi deferre voluerunt: sed aliquorum potentiorum verbis & minis deterriti sunt. Cùm ergo ego viderem ex æquo & bono me ius meum obtinere non posse, rerum sacrarum peritos consului an mihi liceret ipsum armis persequi. & quamuìs respondissent licere, tamen nullã vim facere volui, sed bonis verbis & promissionibus nunc æquitatem meæ causæ docendo, nunc immunitates & priuilegia pollicendo conciliare aduersariorum animos studui. Verùm vbi Antonius sinè dubio spurius solicitare contra me plebem, & regnum capere vidi, ac magistratus alijs auferre, alijs mandare, exercitum in Portugaliam immisi tum ad capiendam regni debitam mihi possessionem, tum ad defendendos ab improborum iniurijs & maleficijs bonos subditos, qui parere iusto imperio volunt. Quamobrem arbitror me à Pontifice maximo reprehendi nullo modo posse, quòd

arma

arma contra ius ceperim, aut vim iniuſtam attulerim. Meam vitam omnibus notam eſſe, notos mores, notam mentem & animum: qui ſemper de meis bonis aliquid deperdere malui, quàm alicui quicquam auferre. Quinimmo mihi perſuadeo, cùm me Portugalia potitum, & vtramq; Hiſpaniã ſub vnius imperio coniunctam viderit, non paruam ex hoc Pontificem maximum lætitiam capturum & propter eius in me ſingularem beneuolentiam, & propter religionis Chriſtianæ maius firmamentum ac robur. Hoc reſponſo accepto Riarius, cũ Antonius regis nomen & regni aliquam peſſeſsionẽ à multitudine accepiſſet, ac regis Philippi exercitus in Portugaliam ingreſſus magnam regni partem occupaſſet, nec decorum illi regium nomen & inſignia deponere, neq; huic vtile victorem exercitum retrahere, incertus fuit quid ageret. ac quando rerum Portugalenſium ſtatus ex eo tempore, quo legatus fuerat, immutatus erat, pro nouis mãdatis ad Pontificem maximum ſcripſit. Iam Olyſſiponenſes rebus ſuis diffidere, audiẽtes Setubal, in quo ſatis roboris ad refringendos aduerſariorũ conatus eſſe rebantur, breui tempore cum arce captũ, ac videntes ad reſiſtendũ regi Philippo ſibi omnia imbecilla, neque animi, nec conſilij ſatis in ſuis ducibus eſſe, fidei etiam parum, etſi iactantiæ plurimum: auxiliorum præterea ſpem omnem extingui. quanquam ab Antonio bono animo eſſe iubebantur. Ipſe quoque Antonius videns omnia oppida, ad quæ regis Philippi exercitus accederet, in illius

pote-

potestatem illico tradi, ciuitates, quæ ante sibi fidẽ dederant, nunc dubias esse, nobilem quemque ad aduersarios transfugere, apud se plebeios & inertes tantùm remanere, atq; eos, quos vel desperatio veniæ, vel arcta necessitudo, vel metus amittendorũ bonorum retinebat, quasi desertus ab omnibus timere grauiùs cœpit: atque hòc etiam magis, quò magis externa auxilia desperabat. Nam Franciscus Barretus Olyssiponensis & Petrus Dorus Gallus, quos à Gubernatoribus in Galliã missos suprà memoraui, nullas copias comparauerant. siquidem Olyssiponensis nullam pecuniam acceperat, quam militibus, quos cogeret, daret: Gallus quam paucam acceperat, in suos vsus conuerterat. Nec Galliæ principes venire portugalensibus auxilio velle aiebant, ni duas arces sibi tradidissent Cascalis & Sancti Iuliani: in quibus receptum haberent, cùm aduersi aliquid contingeret. Quam conditionem à Gubernatoribus recusatam, ne rerum Portugalensium aliquando Galli hac via potirentur, Antonius ad Barretum scripserat, vt acciperet: sed nec in tẽpore scribi milites, nec commodè mitti poterant, omni ad eum aditu ab aduersarijs intersepto. Cùm igitur externæ opis expectatio nulla ampliùs, aut quamminima relinqueretur, quotquot poterat colonos pastores operarios vndique ad bellum cogebat: & ex ipsis religiosis familijs, quos ad bellandũ idoneos reperiebat, armabat: iubebat etiam clericos depositis togis saga sumere. Præterea seruos, quicunque militare voluissent, libertate donabat: illisque

illisque facultatem concedebat à dominis arma & equos abripiendi. quorum IV. cohortes armatæ sunt. Sanciuerat quoq; edicto vt omnes in vrbem conuenirent: sed eorum, qui venire neglexissent, bona proscribebantur; ab his verò, qui venissent, pecuniæ in militum stipendia petulanter exigebantur. Mercatores iniquè vexabantur: peregrini asperè tractabantur, à quibus iuuari manu & consilio poterant. Cuiusuis delicti & sceleris pœna pecunijs redimebatur; omnisque via conficiendæ pecuniæ quærebatur. Dabantur obscuris & ignobilibus hominibus militiæ Christi insignia, magistratusq; indignis, & nouis Christianis mandabantur. Dominabantur in vrbe plebei, rapaces, & insolentes cum summa vitæ licentia & impunitate: ita vt in nouo regno vicem suam permulti dolerent, de regis ministris omnes viri boni magis, quàm de aduersarijs timerent. Quotidie conuocabant concilium, & nihil in eo decernebant: atque inter ipsos consultores inuidia dissensiones procreabat. Comes Viminosensis dux exercitus esse volebat, cui Didacus Menesius præfectus erat: & gratia, qua Odoardus à Castro diuitis mercatoris filius apud Antonium plurimùm poterat, multorum animos alienauerat. dumtaxat noui Christiani à Iudæis oriundi, quorum maximus est in Portugalia numerus, & æthiopes, quos permultos Olysipone cernas, gens seruilis & humilis, Antonium lubenti animo sequebantur. Rex Philippus verò vt æquitatem & bonitatem suam ostenderet, edicto veniam dedit, & impunitatem

ijs,

ijs, qui aut vi coacti, aut errore decepti, aut cōmuni quodam odio contra Castellanos affecti contra se arma cepissent, rebellionis authores & adiutores excipiens. Quo multorum animi spe veniæ relanguescere cœperunt: & Antonius multis parùm fidere; suspectosque sibi in custodia asseruare. in quibus Georgius Menesius maiorum nauium præfectus ob interceptas (vt ferebatur) ad regis Philippi ministros litteras. Toletanus intereà circumspiciebat quam viam iniret, quæ Olysiponem facilior & expeditior esset. Nam tres com mōstrabantur, vna per Scalabim, altera per Tagi fauces, tertia per Cascale: quod oppidum XV. m. pass. infra Olysiponem est in altera ostij parte, in quod Oceanus penetrans flumini Tago coniungitur. Viam per Scalabim longam, æstuosam, & puluerulentam esse intelligebat, & illac difficilem fluminis transitū; quòd nec pontem habeat, quo pedibus transiri possit; & cymbæ, quas Hispali fabricandas ob hanc rem curauerat, aduectæ non essent; atq; adessent eædem difficultates, quas suprà indicauimus. In portus verò claustra per angustas fluminis fauces cū classe irruptionem sinè maximo damno & periculo fieri non posse videbat; quòd sitæ à dextra & sinistra arces Sācti Iuliani & Cauezzę siccæ tormentorum ictibus introeuntes triremes aut lacerarent, aut vadis alliderent; ac maiores naues hostium in ipsis faucibus positæ mole sua introitum obstruerēt. At per tertiam viam breuissimum æstate media traiectum cernebat; & arces, quæ inter Cascale &

Hispalis hodie Seuilla.

Olyſsiponem ſunt, non magno negocio capi poſſe iudicabat; tantummodò excenſionem in terram timebat ob altas & præruptas rupes, quibus totus ille tractus litoralis continetur. Doctus tamen à locorum peritis ſupra Caſcale M. & D. paſſ. ſeptentriones verſus humilem quendam inter rupes locũ, quem incolæ Marmam veterem nominant, aquis pluuijs, quæ in Oceanum defluunt, exeſum, ad quem binæ, aut ternæ cymbæ appelli poſſent, relictum eſſe ab aduerſarijs incuria, quòd nulla hominum memoria ne piſcatoria quidem nauicula eò vnquam appulſa fuiſſet, hanc tertiam viam probauit: ac terra marique cuſtodias diſpoſuit, ne quis ad hoſtes transfugiens hoc ſuum conſilium enunciaret. Tum ſimulans velle Scalabim proficiſci, Germanos cum tormentis ea via præire iuſsit: moxque reuocauit: atq; in triremes quotquot potuit milites cum CC. equitibus & aliquot tormentis muralibus impoſuit; ac Caſcale adnauigauit, excenſionem in terram periclitaturus. egreſſuſq; Setubalis ſinum Siſymbram recepit, oppidum ad proximum litus ſitum: atque altero die ſub ortum Solis Caſcale appropinquauit, & ad Marmam veterem proras direxit. Didacus Meneſius, qui Caſcale & maritimã illam oram cuſtodiebat, cernens hoſtilem claſſem aduerſùm ſe agi, cum VI. m. hominum ad Marmã veterem procurrit, deſcenſum in terram hoſtibus turbaturus. Sed accedentem eum hoſtes tormentis è triremibus terrent. ſummotiſque magis inani terrore, quàm vllo detrimento aduerſarijs, ſcaphæ

militibus

militibus complentur : atque accedente æstu, & sereno cœlo ad litus appelluntur. E quibus in terram primus omnium Rodericus Zapata cum XX. sclopettarijs exiluit, tum Sancius Auila cum L. militibus, & deinceps alij post alios: contentoque gressu decliuis ripæ summum repugnante nemine obtinuerunt. post auctis cæterorum concursu viribus hostem penitus fugarunt. Fugatis hostibus, reliqui milites exponuntur: compositoque agmine Cascale propiùs incedunt: inclinanteque ad occasum die, ad ædem sacram B. Mariæ, cui cognomen à via est, consistunt. Rodericus Valdesius tamen cum sua sclopettariorum cohorte longiùs progredi iussus ad depellendos hostes è tumulo, quem occupauerant inter ædem B. Mariæ & Cascale, magna eos vi atq; impresione deuicit. quo in certamine de Castellanis quatuor tantùm vulnerati sunt; de Portugalensibus desiderati plures: reliqui procul ab oppido & arce, quò vel hostium metus impulit, vel locorum opportunitas ire suasit, fusi fugatique abierunt. Menesius cum XX. militibus in arcem se recepit, quæ iuxta litus ab oppido sagittæ iactu abest. Huius rei nuncijs ingenti metu Olysiponēses perculsi sunt: atq; Antonio ad arma vocante magna hominum multitudo conuenit: sed eum hortantem omnes vt se Cascale contra Castellanos insequerentur, pauci, ijdemque tumultuosè, partim etiam inermes subsequuti sunt: quamùis diuersarum religiosarum familiarum plerique viri vel tranquillitatis odio, vel amore licentiæ, vel dementia & furore correpti,

dextris gladios, ſiniſtris cruces geſtantes, vt hortatorum, & adiutorum officia præſtarent, vniuerſos & ſingulos ad pugnam contra Caſtellanos magnis vocibus & clamoribus adhortarentur. Vbi vẽtum Bethlem eſt, minorem opinione ſua manum arma ferentium conſpiciens (neque enim plures, quàm M. pedites & D. equites erant) primores conſuluit an progrediendum, an redeundum cenſerent. In quibus etſi fortè quidam cæteris prudentiores magis temeritate quadam agi, quàm vllò conſilio duci ſe viderent, tamen audaciſsimorum vociferatio contendentium nulla ratione redeundũ, atque inſolentiùs inſtantium ipſorum ſingulis animum eſſe cum vniuerſis Caſtellanis congredi, nullum conſilium dici ſinebat. verùm interueniente nocte cùm cibum capere voluiſſent, nec quicquã, quo reficerentur, inueniſſent, hoc vno incommodo refracta illorum temeritas eſt. Toletanus poſt expoſitas copias, & torm ẽta, quæ ſecum aduexerat, Bazano præcepit, vt triremes ad conuehendũ reliquum exercitum & bellicum apparatum Setubal remitteret: atque Alfonſum Leyuam oræ maritimæ cuſtodiæ præpoſuit: nec non interim præfectũ arcis admonuit (ignarus quòd eſſet in ea Meneſius) vt arcem traderet, nec ſe temere perderet. Quod cùm ille facere noluiſſet, arx tormentis verberari cœpta eſt. Ad quorum ictus præfectus de deditione agere cœpit. cuius ſpecie aliquot Toletani milites in arcem introiuerunt, & vt ſine pactione ſeſe traderet ſuaſerunt: neq; hoc facere illo volente, ipſi
per

per vim arce potiti sunt: & imperatoris sui iussu vexillum candidum pacis insigne, quod Portugalenses post verberatam arcem extulerant, deposuerũt, & rubrum belli signum, quod ante oppugnationẽ illi erexerant, extulerunt, vt intelligeretur arcem non deditione acceptã, sed vi captam esse. Menesius sese occultauerat: repertus autem per nuncium à Toletano petijt, vti atq; infimus miles tractaretur; atque etiam facultatem postulauit ad Antoniũ, quem Portugaliæ regem nominauit, abeundi. Sed illi tunc à Toletano nullum; responsum datum est (aderat autem nox) veniente verò die Toletani iussu indicta mors est. Ita qui pugnare timuit, & se dedere noluit, capite luit temeritatem, an stoliditatem dicam nescio. Arcis præfectus etiam cum duobus alijs suspensus est: reliqui ad triremes damnati. Contigit autem nobilem quendam Olysiponensem cum XX. militibus ab Antonio subsidio Menesio missum concubia nocte cymbam ad arcis latus appellere, ignarum quòd ab hostibus teneretur, ac compellare militem in arcis vigilia stantem, rogareq; vt sibi portam aperiret. cui miles Portugalensis consultò ad colloquendum suppositus, ne aliena lingua suspicionem daret captæ arcis, respõdit se portam aperiturum. in quam ille ingressus sensit in hostiũ manus incidisse. Tunc pagus Syntra VI.m.pass. Cascali, XII. m. pass. Olysipone distans ad radicem montis Lunæ Toletano traditus est. Qui locus arboribus amœnus, fontibus iucundus, regijs ædificijs clarus est, atque æstiuo tempore

Portu-

Portugalensium regum delitiæ. Senatus Olyssiponensis videns rem in maximum discrimen adductã, ne vrbs opulentissima fieret hostibus præda, cuius auiditas multò audentiores milites facit, Antonium orauit, vt cum ijs copijs, quas contraxerat, Castellanis obuiam iret. Antonius à Senatu pecuniam in militum stipendia primò petijt; quam nullam obtinuit, asserente Senatu ciuitatem sumptibus exhaustam esse: deinde ad componendum exercitum biduum postulauit. quo tempore milites omnes ad Bethlem conduxit partim sponte, partim vi ad X. M. Verùm cùm artis militaris scientes homines Portugalenses non haberet, nec audirentur alienigenæ rerum bellicarum periti, ne superiores vlla re Portugalensibus viderentur, & ipse imperator parum inter arma exercitatus esset, quid ageret ignorabat. Quidam aiebant iuxta arcem Sancti Iuliani castra poni oportere, in cuius defensione ciuitatis salus, & totius belli summa consisteret, vt arx munimento exercitui, exercitus præsidio arci esset: quidam lõgiùs ab vrbe discedendum propter multarum rerum opportunitates negabant. Quod consiliũ probatum est. Itaque castris locum inter Bethlem & vrbem eligunt, & munitiones instituunt. Toletanus post aduectum è Setubale cum reliquis copijs omnem bellicum apparatum ad oppugnandam arcem S. Iuliani Cascali profectus, ad pagum nomine Oëram è regione arcis castrametatus est. Ac primo die Franciscus Alaua contra arcem X. tormenta locauit, dein altera X. tum his omnibus XII. adiecit,

adiecit, equitibus, quos Antonius ad disturbandā opera miserat, retro à Sancio Auila paruo prælio cõpulsis. Atque inprimis tres maiores & rostratas naues, è quibus hostes nonnulla damna inijciebant, tormentorum ictibus ab arcis præsidio summouit: ac mox arcem magno impetu verberauit. Porrò Tristanus Vasæus arcis præfectus, quòd se diu sustinere non posse videret, æquam aliquam deditionis conditionem magna voluntate subijsset: verùm in ipso oppugnationis initio ex se conditionem vllã postulare non satis honestum putabat. Accidit autem, cùm scalæ & funes ab hostibus pararentur ad inuadendam manu arcem qua parte multis tormẽtorum ictibus muro denudata erat, vt puella quædam cùm matre visendi mariti causa, & à Toletano & à Vasæo facta potestate, ex Oëra in arcem intraret, ac Vasæo suaderet vt se Toletano dederet, quòd ille maximum & fortissimum exercitum haberet, ipse rerum omnium penuria laboraret. Exinde Vasæus in colloquium Toletani venit: atq; illũ initio rogauit, cur more militiæ neminem ad se ante oppugnationem miserit sciscitatum rationem, qua arcem teneret, atq; defenderet. Quod factum à se Toletanus asseruit; & per præconem sibi relatum fuisse, præfectũ nolle arcem tradere. Ob hoc quæsitus est ad suspendium præco: qui correptus ingẽti metu sese occultauit. Post Vasæus explicuit quo modo arcem à Gubernatoribus primò accceperit, deinde multis rebus cogentibus Antonij nomine tenuerit, sed eo semper consilio, vt ipsam ei traderet,
quem

quem Gubernatores Portugaliæ regem denunciauissent. Hîc Toletanus regem Philippum à Gubernatoribus regem Portugaliæ denunciatum decreto in Castromerino facto ostendit. Tunc Vasæus retulit se arcem in regis Philippi potestatem traditurū, si modò sui milites & necessarij salui & incolumes seruarentur. Insuper litteras ab Antonio ad se scriptas aperuit, vt cognoscerentur præmia, quæ sibi Antonius promiserat, ne minora à rege Philippo referret. Eam conditionem Toletanus approbauit, & de regis Philippi liberalitate illi plura, quàm sperare posset, pollicitus est. Sic arcem S. Iuliani Tristanus Toletano tradidit. Quod Tristani facinus nonnulli proditione notarunt, aliqui rerum ad se defendendum necessariarum inopia excusarunt, quidam etiam iuris æquitate & nobilissimorum exemplo laudarunt. Toletanus validum præsidiū in arce posuit, & Tristanum apud se in honore habuit. Ac post receptam arcem maturè classem è sinu Cascalis intra Tagi claustra recepit. & quidem in tempore. nam alioquin paucis diebus post acceptam arcem immoderata tempestas ab Africo & Austro commota ad Cascalis litus illam fœdissimè lacerasset. Et Petrus Barbus Antonij voluntate auferens tormenta, quæ potuit, munitionem in Cauezza sicca deseruit. Ergo vrbis ceruici imminentibus hostibus, ab Olysiponēsibus iam mala omnia timeri, & direptio vrbis, & amissio classis, quam ex India & piperis & zinziberi & cinamomi & aliarum pretiosarū mercium onustam expectabāt.

Proin-

Proinde Senatus Antonio deditionem suadere; cõtrà Antonius & suorum militum multitudine, & externorum auxiliorum spe Senatum ad pugnandũ cohortari. veritusque ne qua posthàc molitio cõtra se fieret, fluminis transitum & vrbis portas suis præsidijs tenuit, fretus præcipuè initiatorum hominum fide, quibus licentia militaris cordi erat. Cùm verò omni sublato commercio res ad victum necessariæ nullæ, ne ab ipsis quidem colonis vicinorum agrorum in Olysiponem vrbem maximam ac plenam humilium hominum inferrentur, à se ipsa quodam modo obsessa ciuitas graui rerum omnium inopia premebatur. Est in vrbe media mons prominens, & in eius summo castellum, in cuius custodia Belgæ positi erant. casu verò factum vt ignis tecto inhærens flammam excitaret. quam Antonius cernens, proditionis signum esse credidit. ex quo elatus subita ira, non benè re perspecta, non solùm Belgas, sed etiam omnes peregrinos ex vrbe expulit, vel eos, quorum opera sibi multis in rebus vtilis erat. Ac quoque præfectum arcis Bethlem à custodia amouit, quem à Toletano ad deditionem solicitari suspicabatur. Nec Toletanus castra ex Oëra mouerat, sed per notos vtriq; homines Antonium multis iustis causis ad pacem adhortabatur, qui primùm incertus ob dignitatis suæ rationem, & regis Philippi voluntatem extitit; sed amissæ arces, extincta spes externorum auxiliorum, militum paucitas & inertia, multorum quoque inconstantia tandem eius animum ad pacem inclinarunt. Igi-

tur dies colloquio dicitur in medio flumine procul ab alijs, in quod cum paucis vterque conueniat. Toletanus totam noctem in regia triremi moratus est, vt in colloquium cum Antonio iret: sed ille nusquam comparuit, aut veniam à rege Philippo desperans, aut Toletano diffidens, aut ab Episcopo Igæditaniensi reuocatus. Quod Toletanus grauiter tulit: atq; extemplò Sancium Auilam cũ M. & D. equitibus ad perspiciendam Bethlem arcẽ misit. qui M. & D. peditibus ac CCC. equitibus aduersariorum occurrens, præliũ iniuit; diremptoq; paucorum iactura vtrinque certamine, ad castra reuersus est. Altero die maior militum numerus è castris ad Bethlem emittitur: quorum pars cum aduersarijs dimicant, qui ad turbanda opera venerant, pars tormenta contra arcẽ locant. Atq; inprimis tres maiores & rostratas naues, quæ iuxta sunt, remouẽt; tũ arcem tormentis percutiunt. quorum ictibus arcis præfectus perterritus se, & arcem tradidit, quam antè bonis verbis monitus tradere recusauerat. Sed eius confidentiam Toletanus suspendio damnasset, ni Alfonsus Leyua intercessisset. Capta arce castra ad Bethlem fecit: & vt clasi liberum & ex omni parte tutum iter Olisiponem vsque esset, turris veteris, quæ in altera parte fluminis contra Bethlem est, præfectum commonuit, vt ipsam dederet; formidinesq; opposuit. Ille Toletani dicto audiens fuit. Posteà cum M. & CCC. equitibus ac M. peditibus ad contemplandum castra Antonij, quæ à suis M. & D. pass. totidemque

Olys-

Olysſipone aberant, profectus eſt. Locus, vbi Antonius caſtra fecerat, montuoſus eſt, à Tagi litore conſcenſu non ſatis arduo ſubuectus: per quem à Septentrionibus oriens fluuius breuis, humilis, & imbri creſcens inter excelſa & prærupta ſaxa in Tagum defluit. Ipſæ rupes ad caput fluuij iunguntur, & in litus Tagi ſatis lato, ac parifere interuallo disiunctæ procurrunt: ac quà deſinunt, fluuius ponte, quẽ Alcantaram nomine arabico vocant, traſmittitur. cui continens eſt pagus, qui à ponte nomen Alcantaræ vnà cum fluuio accepit. Antonius in altera ripa caſtra fecerat, & munitionibus à dextra & ſiniſtra obtexerat. nam media ripa præceps rupe prærupta nullum acceſſum dabat. Pontem quoq; medium tabulis & aſſeribus obſtruxerat. Ad alterã ripam igitur Toletanus inſpectum loci naturam & aduerſariorum caſtra venit, pulſo ex itinere hoſte, qui armatus occurrerat: contemplatuſque loci naturam & caſtrorum ſitum, atque à ſpeculatoribus accipiens Antonium ad XVI. m. hominũ in caſtris habere, ſed magnam eorum partem colonorum, paſtorum, ſeruorum eſſe, nec arma, nec armorum vſum habentium, contra eius caſtra ſua deſignauit, ac certa quibuſq; loca diſpertiuit. Ad Alcantaram pagum Italos, ſupra Italos Germanos, in ſumma & media rupe Hiſpanos, ad initium rupis equitatum locari; ac tribus locis tormenta diſponi iuſsit, iuxta Germanos, iuxta equitatum, & in editiore tumulo prope Hiſpanos. Præterea Bazano præcepit claſſem in ipſo Tago contra aduerſariorum maiores naues

atq; triremes instruere; ita vt classe & equitatu quasi duabus alis totus exercitus protegeretur. Equitatum Ferdinandus filius, Hispanos Sancius Auila, Germanos Hieronymus Lodron, Italos (nam Petrus Medices incommoda valetudine tenebatur) Prosper Columna regeret. Postquàm omnia descripsit, in castra reuersus est; ac militum præfectis imperauit, vt sub ortum lucis suum quisque locum caperet; & cùm pugnæ signum daretur, Itali cum Germanis inferiores, Hispani cum equitatu superiores munitiones inuaderent, Franciscus Alaua tormentis aduersariorũ ordines conturbaret, eodemq; tempore Bazanus hostilem classem adoriretur. Et quò infirmiores ad resistendum essent aduersarij, iussit Prospero Columnæ CCC. Italos ad pontem præmittere, qui leuibus iaculationibus totam noctem hostes insomnes haberent. Hortatus insuper est, vt viros se esse meminissent, atque hanc vnam pugnam alacri animo susciperent, quæ omnium laborum finem allatura esset. Postremò multis orauit atque obsecrauit, vt si Deo iuuante hostes vicissent, ac fugatos depulissent, milites ab vrbis ingressu continerent: quam rex Philippus inuiolatã, quàm captam omnino mallet. ac summum supplicium in eos constituit, qui ad depredandum vrbem intrassent. Deprecatusque est Deum immortalem, vt mori priùs sibi contingeret, quàm videre vrbem à suo milite diripi. Post quæ Prosper Colũna CCC. milites ad pontem misit. qui paruis certaminibus Portugalenses totam noctem insomnes tenuerunt:
mox

mox albente cœlo, magno impetu tabulationem, qua pons interclusus erat, perfringere conati sunt. Verùm è moletrina, quæ in litore Tagi sita est, rectà pontem prospectans, à Portugalensibus damnis afficiebantur. quod quidam animaduertentes, superato aggere, quo aqua continetur, vi moletrinã cepere: atq; hinc in proximum hortum muris cinctum intrarunt, qui ad alteram pontis partem est. Sed è castrorum munimentis, quæ in conscensu mõtis teli iactu à ponte aberant, magna aduersariorũ manus irruens Italos è ponte disiecit: & contra eos, qui moletrinam & hortum occupauerãt, acri marte certabat. Intereà Toletani exercitus aduenerat, & suum quisque locum ceperat, cùm Prospero Columnæ nunciatur suos valida impresione à Portugalensibus è ponte disiectos; quosdam etiã in summo periculo versari. Prosper ad pontem cum aliquot cohortibus accurrit; suis animum addit: quos orat, vt patriæ virtutis & gloriæ memores splendorem nominis Italici semper apud omnes gentes & nationes illustris nulla ignauiæ nota maculari patiantur. Itaq; acrior pugna redintegratur. Itali põtis tabulationem perfringunt, & aduersarios in castrorum munimenta propellunt. At Episcopus Igæditaniensis, audita ad pontem dimicatione, suæ personæ ac dignitatis oblitus per vicos & plateas vrbis ingenti & crebro tympanorum sonitu omnes ad arma vocat: alios minis, alios vi ad castra cogit: cuncta summo strepitu & clamore miscet. Nec Antonius, quia non induxerat in animum hostem

ad

ad castrorum oppugnationem tam citò venturum; suos ad repugnandum instruxerat. Sed & suorum multi nocte metu diffugerant, multi in vrbem domus cura abierant. Cùm verò Italos cum Germanis ad hostium munimenta conscendisse, & Sanciũ Auilam cum Hispanis ad superiores munitiones appropinquare Toletanus videret, signum pugnæ sustulit. ad quod Franciscus Alaua ingentem vim ignitorum globorum tormentis in castra hostium emisit, & à componendis signis eos deterruit: Hispani Germani Itali in Portugalensium munimenta irrupêre. Portugalenses summo metu vndique perculsi non manibus, sed pedibus salutem suam tutantes, abiectis armis sese fugæ alius aliò mandarunt. Illi istos cedere, fundere, fugare. Et fugientium alij in fuga feriri, alij cadere, alij vitam amittere, alij mortem inter cæsos expectare. multáque à victore in victos edi crudelitatis exempla, quæ furor fieri amat; vt ne suppliciter quidẽ petentibus anima interdum relicta sit. Tellus infecta sanguine, ac viæ omnes telis, hastis, gladijs, sclopetisq; constratæ, & strata inter arma exanguia corpora. A tertia hora inchoata pugna, & vsque ad septimã facta strages VIII. Kal. Septembris. Ad DCC. interfecti, vulnerati plures: & quicquid circùm Olyssiponem ædium est (sunt autem multa magnis ædificijs & hortis insignia suburbia) id totum direptũ vastatumq́ue est. Tantùm templis & religiosarũ familiarum domibus pepercerunt. Quin etiam vrbs ipsa direpta fuisset, ni Ferdinandus Toletani filius
ad

ad portam accurrens, monendo, rogando, comminando, alios hostes à tergo esse confingendo milites ab irruptione prohibuisset. Post deuictas terrestres copias Bazanus, qui cùm pugnæ signum à Toletano datum est, classem ad pugnam aptare, & in hostem agere propter recedentem maritimum æstum non potuit, accedente æstu aduersariorum classem facilè deuicit. Tunc Senatus Olysiponēsis ex vrbe Toletano obuiàm prodiens, illi claues vrbis obtulit, ac regis Philippi potestati & voluntati sese commisit, persuasus à Toletano vt sinè pactione sese dederet, cùm de pactione agere cœpisset. Itaq; Toletanus vrbem accepit, atque incolumem seruauit. Deinde relicto in ea Ferdinando filio cum aliquot nobilibus, qui ciuitatis motibus prospiceret, ipse cum vniuerso exercitu in castra Bethlem se recepit. Antonius, qui vrbem ingressus quotquot in carcere asseruabantur nocentes homines ruptis vinculis custodia liberauerat, confestimque egressus in villa sese abdiderat IX.m. pass. ab vrbe, post curatum illic vulnus, quod ex incursu armorum in fuga ad collum acceperat, Scalabim concesit. Sed Scalabitani, qui primi eum regem creauerant, tunc apud se retinere victum noluerũt. Ita hominum fluxa fides est, & cum fortuna mutabilis. Nec defuere, qui vel incuriam, vel animũ trahendi belli in Toletano reprehenderint; quòd nec ante pugnam quicquam cōtra Antonium præceperit, cùm pugnæ ordinem institueret, neq; illum post victoriam conquiri curauerit: quando is vnus totius

totius belli summam sustineret. Sed Toletani laudis fautores ipsum defendunt, quòd ante prælium non haberet, cui contra Antonium quicquam speciatim committeret; eò quòd suorum nulli notus esset: post victos verò hostes magna diligentia tota vrbe illum quæsierit; nusquam tamen inuenerit. Postquàm verò comperit Scalabim profugisse, tunc neque paucos milites, qui ab aduersariorum, quæ coisset, multitudine opprimerentur; cùm præsertim ex nuncijs certior fieret quatuor naues Gallorũ ad Vianam, quam aliqui Viennam Callæciam nominant, appulsas esse, quæ Antonio milites & arma portant; neque multos ad insequendum illũ mittere conducibile existimauit, ne per quæ vaderent, loca deuastarent. Cæterùm Galli vbi intellexerunt Olyssiponem captam & Antonium victum atque fugatum, in suas oras remigrarunt. Et paucos post dies à deuicto Antonio classis ab India venit, quæ non mediocri lætitia totam ciuitatem affecit. Ad cuius præfectum Antonius post amissam maris possessionem scripserat, vt ipsam vel in Galliam, vel in Angliam ageret: sed eam Alfonsus Bazanus à Toletano cum XV. nauibus Setubale missus in itinere inuentam Olyssiponem secũ adduxit. Post aliquot verò dies Toletanus intelligens Antonium Conimbricæ nouum exercitum cogere, Sancium Auilam cum CCC. equitibus & III.m. peditum, in quibus cum VI. bellicis tormentis III. Germanorum cohortes, ad opprimendum hominem misit. Qui aduentum Sancij rescissens;

cum ijs copijs, quas contraxerat, Lauarem discessit, ac vi in oppidum introrupit, & ciues tributum ferre coëgit: atque insuper aliquos vinculis, aliquos supplicio affecit. Tum inde nauigare in Galliam statuit; sed amicorum suasionibus ab hoc proposito retractus, iter Portum contulit oppidũ in Interamne nobile, situm in altera fluminis Durij ripa. quod à veteribus Cale vocatum est. Portuenses mœnia & ad vrbẽ aditus, quibus Antonij aduentus erat, munierant: verùm illi venienti partim metu, partim spontè patefiunt. Vnde ciues, qui rebus Antonij minùs fauerãt, portis effusi in diuersa loca sese proripuerũt. Quorum fuga audita confestim Antonius flumen transmisit, & in vrbem apparatu regio acceptus introiuit: nec non magnum tributum ciuitati imposuit; & aliquorum domos diripuit. Dein iussit naues omnes atque nauiculas ad continentẽ ripam adduci, ne qua hostibus transeundi flumen potestas fieret. Prætereà Episcopum Igæditaniensem Odoardum Lemum & alios beneuolos sui misit ad comparandos ex vicinis agris & oppidis milites. Insuper ad ciuitates de rege Philippo, qui ægrotabat, scripsit, quòd mortem obierat: vt res bello necessarias libentiùs suppeditarent. Interim Sancius Conimbricæ appropinquans equitatum ad explorandos oppidanorum animos præmisit: qui reiecto Antoniano præsidio, vltro illum in vrbẽ exceperunt. Hinc Lauarem perrexit: & ab oppidanis spontè receptus est.. vbi paucos dies mansit, vt rei frumentariæ prospiceret. dein singulis cohor-

tibus iußis VI. dierum frumentum secum comportare, ad flumen Durium iter contulit: & ex itinere misit cum aliquot militibus, & hominibus linguæ & regionis scientibus impigros viros Thomam Vcedũ ad capiendas cymbas, quas hostis conduxerat ad vicum inter flumina Durium & Tamegam XVIII. m.pass. supra Portum; & Antonium Serranum ad conquirendas alias nauiculas, quibus flumen traijceret: peruenitque ad pagum, quem Villamnouã nominant, Portui oppositum in aduersa fluminis ripa. Ibi castra fecit, & vtrumq; collem, qui à dextra & sinistra assurgunt, occupauit. Sed duplex difficultas eum circumuenit, & rerum, quibus famem depelleret, & cymbarum, quibus flumen transiret, inopia. Illa ad pugnandam quamuis pugnam stimulabat. siquidem militi optabilius videtur hostilibus armis cadere, quàm humanis necessitatibus interire. hæc omnem pugnandi facultatem adimebat. Vt verò cognouit VI. à Serrano ad moletrinam IX. m. pass. à suis castris, & XVI. cymbas ab Vcedo magno studio & industria ex hostium potestate captas, confestim ad Vcedum scripsit, vt secundo flumine dilabens ad ripam, quam Petram Salgadam nominant, M. & D. pass. à Villanoua eas appelleret, & cum nauiculis Serrani coniungeret. Contra quẽ Antonius cum IV. nauibus multos milites misit, vt ab hoste cymbas interciperent, aut labefactarent. At illi post primos tormentorum ictus, cùm labor malè cessisset, retro cursum flexere, nec aduersariorum incursum expectarunt. Sed neque transitus,

quoniam

quoniam Durius inter prærupta saxa fluit, vbiq; dabatur: & hostes aduersam Petræ Salgadæ ripam, qua Castellanos transitum attentaturos credebant, IV. bellicis tormentis, & IV. nauibus ad dimicandũ instructis, quas contra Vcedum missas diximus, tuebantur. Doctus tamen D. pass. supra Petram Salgadam tutiorem transitum esse, illum tentare instituit: noctisque silentio, quæ incœptum suum hostibus tegeret, eò cũ exercitu ex Villanoua transuerso itinere profectus est: ac partem copiarum ad Petram Salgadam misit. quibus iussit, vt aduersarijs speciem transeundi præberent. atque Vcedo imperauit VI. nauiculas illis relinquere, reliquas aduerso flumine, quò ipse tenderet, agere. Vcedum hostes sclopettarum ictibus & è nauibus & ex altera ripa totam noctem prosequentes nequicquam turbant. Cùm diei principium fuit, Sancius nauiculas militibus compleuit, & in aduersam ripã adegit. Hostes, qui in ripæ custodia erant, primò restitêre; sed vbi de suis aliquos cadere viderũt, metu terga vertêre. Sancius ripam tenuit: atq; extemplò illis, quos ad Petram Salgadam miserat, præcepit, vt transitũ properè attentarent: se hostes à tergo adorturum. Portuenses Sancium traiecisse flumen sentientes, atq; aspicientes reliquos hostes aduersum se nauiculis ferri, metuentes ne à tergo opprimerẽtur, licet numero plures essent, tamen quia virtute & arte inferiores, in fuga sibi præsidium omne posuerunt. Cuius fugæ initium ab Antonio factum est: qui nec suæ, nec suorum virtuti quicquam fidens,

ſtatim poſt Sancij tranſitum primus in vrbem prouolauit; emētituſq; eſt Caſtellanos ad ripam victos eſſe. ac protinus pecuniam, quantā potuit, aſportās cum ſuis domeſticis & neceſſarijs Vianam profugit. Sancius potitus vtroq; tranſitu ſuos in montes recepit, vnde hoſtes ad VII. m. fugauerat. Poſt ad vrbem agmen admouit. quod aduerſarij ex oppido multis tormentis arcere conati ſunt: ſed maximus imber inutilia tormenta effecit. Tandem colloquijs ciues ad accipiendū regis Philippi imperium induxit. Atq; illico expeditiſsimos equites ad inſequendum Antonium in diuerſas partes emiſit. Per id temporis Epiſcopus Igæditanienſis, qui ſtipatus armatorum manu ciuitatibus milites imperabat, dimiſsis copijs, quas coëgerat, ſaluti ſuæ fuga latebriſque conſuluit. Idem quoque ab Odoardo Lemo factum eſt. Cæterū Antonius Vianæ nauim cōſcenderat, & portu ſoluerat, vt in Galliam nauigaret: orta verò tempeſtate reuerſus in litus excenderat. Interuentum autem aliquem hoſtium cauens, in occulta loca cum ſuis vitabundus concedit: ſed in paucos Sancij equites de improuiſò incidit: ê quorum manibus, dum eorum animos pecuniæ, quam multam fert, præda intentos habet, ignotus elabitur. Ac deinde veſtem mutando, ac modò huc, modò illuc itinera inflectendo non ſemel inſequētes ſe hoſtes grauiter eluſit. ac ſæpe etiam ab inſequēdo ſpe pacis & deditionis retinuit. Intereà rex Philippus è morbo conualuit. at regina Anna febri correpta ex hac vita receſsit, magnum ſui deſiderium

in marito relinquens. Porrò Deus mortalium lætitiam tristitia miscet ac temperat. Pacata Portugalia Eluem aduenit. quo loci Dux Brigantinus salutatum eum venit. ipse post inuisit Catharinam Ducis Brigantini vxorem cõsobrinam suam in pago, cui nomen est Villaboina M.pass. ab Elue. Deinde Elue discesit: prætergrediensque Portalegrẽ & Abrantem, Tomar petijt, vbi totius regni concilium indixerat. Tomar est oppidum, quod veteres Neobantiam appellarunt, in Cistagana inter Scalabim & Conimbricam, ab hac XXXVI. ab illa XXIV m.pass.distans, in longa, sed angusta planitie: quam à dextra fluuius non longè illinc oriens abluit, à sinistra colles vitibus & oliuis consiti cingunt. In quorum vnius summo, nempe eius, qui oppido imminet, templum est antiquum & augustum, ac templo iuncta ingens atque pulcherrima domus olim militum templariorum, nunc Christi militiæ Fratrum. In huius domus primo & maximo atrio regijs aulæis & peristromatis ornato Antistitũ Dynastarum Procuratorum ciuitatum conuentus habiti sunt, sedente in solio rege Philippo ornatu regali. Atque in primo conuentu Antonius Pineirus Episcopus Leriensis hæc loquutus est. Inter cæteras prouisiones à Spiritu sancto Ecclesiæ, quam suo numine gubernat, significatas ad extirpandas prauas hæreses, componendos nouos motus, corrigendos malos mores semper experimento visa est optima patrum ritè, & Pontificis maximi omnium principis & pastoris authoritate conuocatorum congregatio.

gatio. Et quamuis conuentus à regibus, qui summū ius tenent, indicti certam adeò Spiritus sancti præsentiam, atque eam prærogatiuam nō habeant, quā à Deo sanctis patrum concilijs datam scimus, ne qua errent in statuendis & decernendis rebus ad cōmunem vtilitatem spectantibus: tamen de Dei bonitate, & prouidentia, quam singularem in regnorum institutione, administratione, & mutatione semper ostendit, sperare possumus, & debemus, quòd Spiritus sanctus etiam præsens aderit in regni concilio legitimi regis iussu conuocato ad consultādum de his, quæ ad veri Dei honorem, catholicæ fidei conseruationem & amplificationem, populi tranquillitatem, ocium, & commoda pertinent. Quarum sanè quidem rerum causa Rex noster coëgit totius Portugaliæ concilium. qui statim atq; in Portugaliam ingressus est, vt regni necessitatibus & vtilitatibus prouideret, non vt dominum, sed maiorum suorum exemplo se cum Portugalensibus vt patrem gerens, totius regni conuentum indixit; vt ex communi consilio statueret quæ reipubl. maximè profutura essent. Itaque vestra prudentia fide studio fretus sperat se à vobis de his rebus, quæ regni vtilitatem respiciunt, optima mente & animo summam Dei, ac regis, & regni rationem habente commonendum. Quantam verò nobis ipse magnorum beneficiorum spem dederit, indicat edictū ante regni concilium promulgatum: quo impunitatem omnibus concedit, qui vel decepti, vel inducti, aut compulsi pacem publicam violarunt, &

eum

eum de regni sui possessione turbare conati sunt, quod edictum ingenti nostro cum gaudio ab alijs audiuimus, & legimus ipsi. Vnde quò maius fuit hoc beneficium, peculiaris eius innatæ clementiæ fructus, eò magis in nostris animis confirmauit suæ in Portugalenses beneuolentiæ & benignitatis magnitudinē. pro qua studebit vos in dies maioribus beneficijs & honoribus ornare & amplificare secūdum vestram fidelitatē & obedientiam: quam satis sibi persuadet vos erga se & successores suos in omne tempus retenturos. Post Pineiri orationem ciuitas Olysiponensis omnium regni ordinum nomine summa cum reuerentia Regi maximas gratias egit, quòd totius regni concilium conuocauerit; in quo de rebus his ageret, quæ ad Dei cultum, & regni incolumitatem ac tranquillitatem spectant. Ipsique pollicita est veterem & constantem illā fidē, qua impensè reges suos omni tempore coluerunt. Tum omnes regi Philippo primùm, deinde eius filio Didaco regiæ stirpis maximo absenti, ac si præsens esset, iureiurando fidem suam obligarunt. Rex Philippus eorum veteres immunitates confirmauit, &, quæ ante bellum per Ducem Osunæ obtulerat, priuilegia dedit: ac Ducem Brigantinum creauit Portugaliæ Comestabilem; illique omnia restituit, quæ bello amiserat. Postremò omnibus, qui contra se stetissent, impunitatem concesit: paucos excepit, quos indignos venia iudicauit. Peractis conuentibus, ad componendum regni statum Olysiponem abijt: vnde paucos ante dies Antonius

nius desperatis rebus suis latenter euadens, in Galliam nauigauerat. Rex in vrbem magnifica & regia pompa exceptus est.

FINIS.

Imprimatur.

Flam. Torc. Vic. Gener. Neap.

F. Petrus Robertus Theol. vidit.

